

LUKUTEKOJEN OULU 2026–2030

Lukutaidon edistämisen toimenpideohjelma

Lukutekojen Oulu 2026–2030 – Lukutaidon edistämisen toimenpideohjelma on syntynyt yli 60 lukutaitokumppanin yhteistyönä. Mukana on kaupungin eri palveluita, oppilaitoksia, järjestöjä, yhdistyksiä, hankkeita, verkostoja ja muita Oulussa toimivia yhteisöjä. Ohjelma on laadittu Opetushallituksen Lukutaito-ohjelman hankerahoituksen turvin. Lämmin kiitos kaikille lukutaitokumppaneille yhteistyöstä!

Lukutekojen Oulu — lukutaitostrategia 2026 -hanke:

Tanja Salo
Hankekoordinaattori & lukutaidon edistämisen kehittäjäopettaja

Julkaisun ohjausryhmä:

Oulun kaupungin lukutaidon ja kirjastoyhteistyön ohjausryhmä

Juha Aho, Juha Alatalo, Satu Jehkonen, Elina Kauppila, Harri Kauppinen, Marjut Nurmivuori, Sari Nyberg, Jouni Pääkkölä, Aro Rissa, Matti Ryhänen, Tanja Salo, Katri Tenetz, Mervi Vaara, Helena Valtakorpi, Paula Vorne

Julkaisija:
Oulun kaupunki, Sivistys- ja kulttuuripalvelut

Kuvitus ja taitto:
Riitta Marjusaari, Monetra Oulu Oy Graafiset palvelut

Paino:
Monetra Oulu Oy Graafiset palvelut

Oulun kaupunki
Oulu10, Torikatu 10, 90100 Oulu
PL 1, 90015 Oulun kaupunki
p. 08 558 558 00

OULU

Lukutaito-ohjelma
Programmet för läskunnighet

OPETUSHALLITUS RAHOITTAA HANKETTA

Sisällys

1 Kohti lukevampaa Oulua 4
1.1 Toimenpideohjelman viitekehys 5
1.1.1 Kansallinen lukutaitostrategia 2030 ... 5
1.1.2 Oulun lukutaitotyötä ohjaavat asiakirjat 5
1.2 Toimenpideohjelman valmistelu ja tavoitteet 6
1.3 Toimenpideohjelman rakenne ja seuranta 6

2 Lasten ja nuorten lukutaitotyön ohjausperusta 7

3 Alle kouluikäisten ja perheiden lukutaitotyö 9
3.1 Neuvolat tukemassa varhaista lukutaitoa ja kielellistä kehitystä 9
3.2 Varhaiskasvatus ja esiopetus esilukutaitojen vahvistajana 10
3.2.1 Monilukutaidon edistäminen 10
3.2.2 Monikielisyyden tukeminen, kirjastoyhteistyö ja Lukumetka 10
3.3 Taide- ja kulttuurikasvatus 11
3.4 Järjestöjen ja yhdistysten tuki 12
3.5 Alle kouluikäisten ja perheiden lukutaitotyölle asetetut tavoitteet 13

4 Peruskouluikäisten lukutaitotyö 14
4.1 Perusopetus lukutaidon ja lukukulttuurin rakentajana 14
4.1.1 Lukutaitoa vahvistavat rakenteet ja käytänteet 14
4.1.2 Oulun koulukirjasto 15
4.1.3 Oulun kaupunginkirjaston Kirjastoreitti 16
4.1.4 Muut lukutaitotoimijat 16
4.2 Vapaa-aika ja harrastustoiminta 16
4.3 Järjestöjen ja yhdistysten tuki 17
4.4 Peruskouluikäisten lukutaitotyölle asetetut tavoitteet 18

5 Toisen asteen opiskelijoiden lukutaitotyö 19
5.1 Lukioiden lukutaitotyötä edistävä toiminta ja yhteistyö 19
5.1.1 Monilukutaito osana opetusta 19
5.1.2 Lukutaidon tuki ja yhdenvertaisuus .. 20
5.1.3 Erilaiset oppimisympäristöt ja yhteistyöverkostot 20
5.1.4 Oulun kaupunginkirjaston Kirjastoreitti 20
5.2 Ammattiopistojen lukutaitotyötä edistävä toiminta ja yhteistyö 20
5.3 Järjestökentän tuki 21
5.4 Vapaa-aika ja kulttuurielämykset 22
5.5 Toisen asteen opiskelijoiden lukutaitotyölle asetetut tavoitteet 22

6 Korkeakouluopiskelijoiden lukutaitotyö 23
6.1 Oulun yliopisto 23
6.2 Oulun ammattikorkeakoulu (OAMK) 24
6.3 Eri toimijat mukana lukutaitotyössä 25
6.4 Korkeakouluopiskelijoiden lukutaitotyölle asetetut tavoitteet 25

7 Työikäisten lukutaitotyö 26
7.1 Lukutaito osana kouluttautumista 26
7.2 Yhdenvertaisuus, tuki ja hyvinvoinnin edistäminen 27
7.2.1 Digituki ja kuntalaisviestintä 27
7.2.2 Erilaisten oppijoiden tukeminen 27
7.2.3 Lukutaito osana hyvinvointia ja osallisuutta 27
7.2.4 Kotoutuminen ja suomen oppiminen 28
7.3 Kulttuuri- ja sanataidetoiminta 29
7.4 Työikäisten lukutaitotyölle asetetut tavoitteet 29

8 Ikäihmisten lukutaitotyö 30
8.1 Saavutettava viestintä ja digitaalinen osallisuus 30
8.2 Yhdistysten, yhteisöjen ja kulttuuritoimijoiden tuki 31
8.3 Kotiin ulottuva lukutaitotyö 32
8.4 Kotoutuminen ja suomen oppiminen 32
8.5 Ikäihmisten lukutaitotyölle asetetut tavoitteet 33

LÄHTEET 33

LIITE
Lukutaidon edistäjät – löydä oma roolisi! 34

Lukutaitotyön sanasto 36

1 Kohti lukevampaa Oulua

Monipuolinen lukutaito luo perustan oppimiselle, aktiiviselle kansalaisuudelle ja hyvinvoinnille. Se vahvistaa yksilöiden mahdollisuuksia toimia muuttuvassa yhteiskunnassa sekä tukee yhteisöjen elinvoimaisuutta, yhdenvertaisuutta ja sosiaalista kestävyyttä. Lapsilla ja nuorilla hyvä lukutaito tukee lapsen oikeuksien toteutumista vahvistamalla osallisuutta, itseilmaisua ja mahdollisuuksia vaikuttaa omaan elämään ja ympäristöön. Erilaiset selvitykset[1][2][3] ovat osoittaneet, että lasten, nuorten ja aikuisten lukutaidossa on kasvavia eroja ja lukemiseen käytetty aika on vähentynyt. Samalla yhteiskunta edellyttää yhä vahvempaa kykyä arvioida, tulkita ja hyödyntää tietoa.

Lukutekojen Oulu 2026–2030 – Lukutaidon edistämisen toimenpideohjelma kokoaa yhteen toimet, joilla vahvistetaan monilukutaitoa, käännetään lukutaidon heikkenevää kehityssuuntaa ja kavennetaan osaamiseroja. Oulun tavoitteena on vahvistaa asemaansa lukevana kaupunkina, jossa jokaisella on mahdollisuus kehittää lukutaitoaan ja löytää lukemisen iloa eri elämänvaiheissa. Oulussa on jo pitkään tehty monipuolista lukutaitotyötä, mutta yhteinen toimenpideohjelma kokoaa sen ensimmäistä kertaa tavoitteelliseksi kokonaisuudeksi.

Toimenpideohjelma tekee lukemisesta näkyvän ja luontevan osan oululaisten arkea, tukee lukutaidon kehittymistä elämän eri vaiheissa sekä kokoaa lukutaitotyön yhteiseksi ja vaikuttavaksi kokonaisuudeksi. Ohjelman avulla rakennetaan lukutaitoa arvostavaa toimintakulttuuria, vahvistetaan yhteistyötä eri toimijoiden välillä ja edistetään kuntalaisten yhdenvertaisuutta. Keskeinen osa työtä on myös lukutaidon merkityksen, yhteisen työn ja monipuolisten lukemisen mahdollisuuksien näkyväksi tekeminen aktiivisen viestinnän keinoin.

Lukutekojen Oulu -toimenpideohjelmaa ohjaa yhteinen visio:

> ”Oulu on lukeva ja monilukutaitoinen kaupunki, jossa jokainen löytää lukemisen ilon ja kehittää lukutaitoaan läpi elämän. Yhdessä luomme saavutettavaa lukemisen kulttuuria, joka vahvistaa hyvinvointia, osallisuutta ja yhdenvertaisuutta sekä rakentaa parempaa tulevaisuutta.”

1 Opetus- ja kulttuuriministeriö. 2026. PISA 2025 ensituloksia.

2 Leino, K., Sirén, M., Nissinen, K. & Puhakka, E. 2021. Puoli tuntia lukemista: kansainvälinen lasten lukutaitotutkimus (PIRLS 2021).

3 Heikkilä, Riie. 2024. Miksi lakkasimme lukemasta? Sosiologinen tulkinta lukemisen muutoksesta. Gaudeamus.

1.1 Toimenpideohjelman viitekehys

Lukutaidon edistämisen toimenpideohjelma 2026–2030 kokoaa yhteen kansalliset ja paikalliset lukutaitotyötä ohjaavat tavoitteet sekä täsmentää ne Oulun tarpeita vastaaviksi käytännön toimenpiteiksi. Tärkein työtä ohjaava asiakirja on Opetushallituksen julkaisema Kansallinen lukutaitostrategia 2030. Toimenpideohjelman valmistelua ovat ohjanneet myös Pohjoisen loiste! - Oulu 2035 -kaupunkistrategia, Oulu oivaltaa - sivistysohjelma (2024 - 2027) ja kaupungin Hyvinvointisuunnitelma (2026 - 2029). Ohjelman taustalla on lisäksi erilaisia lukutaidon edistämistä käsitteleviä julkaisuja, kuten **Kansalliset medialukutaidon ja mediakasvatuksen linjaukset**, eurooppalainen digitaalisten taitojen puitekehys **DigComp 3.0** ja **Peruskoulu 2045: Elämää varten** -visioraportti. Lukutaitokumppaneiden osallistumista ja näkemyksiä ovat osaltaan ohjanneet myös heidän omat strategiansa, ohjelmansa ja muut ohjaavat asiakirjansa. Esimerkiksi kirjastopalveluita ohjaa laki yleisistä kirjastoista (1492/2016).

1.1.1 Kansallinen lukutaitostrategia 2030

Kansallisen lukutaitostrategian 2030 ytimessä on yhdenvertaisuus: jokaisella lapsella, nuorella ja aikuisella on oikeus monipuoliseen lukutaitoon ja sen vahvistamiseen. Strategian keskeisiä tavoitteita ovat

1. Lukutaitotyön rakenteiden luominen ja vahvistaminen
2. Monilukutaito-osaamisen vahvistaminen
3. Lukemaan innostaminen ja lukutaidon monipuolistaminen.

Kansallisen lukutaitostrategian kolme suuntaviivaa muodostavat myös Oulun toimenpideohjelman perustan. Lukutekojen Oulu 2026–2030 yhdistää kaupungin ja muiden toimijoiden rakenteet, osaamisen ja yhteistyön sekä tekee kansallisista tavoitteista oululaisiin tarpeisiin perustuvia ikäryhmäkohtaisia tavoitteita, toimenpiteitä ja mittareita. Tavoitteiden valmistelussa on hyödynnetty lukutaitoverkoston näkemyksiä sekä henkilöstölle että lapsille ja nuorille suunnattujen kyselyiden tuottamaa tietoa. Näin kansalliset linjaukset muuntuvat konkreettisiksi lukuteoiksi, jotka vahvistavat kaikenikäisten kuntalaisten lukutaitoa.

1.1.2 Oulun lukutaitotyötä ohjaavat asiakirjat

Lukutekojen Oulu -toimenpideohjelma toteuttaa vahvasti Oulun kaupunkistrategian **Pohjoisen loiste! 2035** tavoitteita sekä huomioi kaupungin sivistysohjelman, hyvinvointisuunnitelman, lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman sekä Lapsiystävällinen kunta -työn painotukset. Kaupunkistrategian mukaan jokaisella oululaisella tulee olla hyvinvointia, yhteisöllisyyttä ja osallisuutta tukeva arki, ja Oulun tavoitteena on olla korkealaatuisen osaamisen, oppimisen ja opetuksen edelläkävijä. Sivistysohjelmassa korostuvat myös tulevina vuosina perustaitojen, kuten lukutaidon, vahvistaminen sekä oppimisen yhdenvertaisten mahdollisuuksien turvaaminen. Hyvinvointisuunnitelmassa ja Lapsiystävällinen kunta -työssä painottuvat puolestaan lasten ja nuorten hyvinvointi, osallisuus, yhdenvertaisuus, monilukutaito sekä mahdollisuudet saada tietoa, ilmaista itseään ja vaikuttaa omaan elämäänsä ja yhteisöönsä. Nämä tavoitteet näkyvät vahvasti myös toimenpideohjelman sisällöissä ja valmistelussa.

1.2 Toimenpideohjelman valmistelu ja tavoitteet

Lukutekojen Oulu 2026–2030 -toimenpideohjelma perustuu laajaan yhteistyöhön ja oululaiseen tietopohjaan. Ohjelman tarkoituksena ei ole toteuttaa kansallisen strategian tavoitteita sellaisinaan, vaan tunnistaa ne lukutaitotyön painopisteet, jotka ovat Oulussa tällä hetkellä kaikkein merkityksellisimpiä.

Valmisteluun on saatu mukaan noin 60 toimijan muodostama kumppaniverkosto, johon on osallistunut varhaiskasvatuksen, koulutuksen, kirjastojen, kulttuurin, hyvinvointialueen, järjestöjen ja yhdistysten sekä muiden lukutaitotyötä tekevien toimijoiden edustajia. Työn aikana kuultiin myös 259 Oulun seudulla työskentelevää ja vapaaehtoista sekä 1 205 lasta ja nuorta alakoulusta toiselle asteelle.

Toimenpideohjelman rakenne pohjaa Kansallisen lukutaitostrategian 2030 näkemykseen lukutaidosta elinikäisenä taitona, jota tuetaan eri tavoin elämän eri vaiheissa. Näin ollen ohjelmassa tarkastellaan lukutaidon edistämistä kohderyhmittäin alle kouluikäisistä ikäihmisiin. Jokaisen ikäryhmän osiossa kuvataan kohderyhmän lukutaitotyön nykytilaa ja tarkastellaan kohderyhmälle asetettuja kehittämistavoitteita.

Lukutaito nähdään Oulussa yhteisenä asiana, jonka edistäminen perustuu laajaan yhteistyöhön. Tämän vuoksi toimenpideohjelman ikäryhmäkohtaiset tavoitteet eivät pohjaa yksittäisten toimialojen tai organisaatioiden näkemyksiin. Tavoitteet on muodostettu Kansallisen lukutaitostrategian 2030 pohjalta laadittujen henkilöstö- sekä lasten ja nuorten lukuintokyselyiden tulosten sekä lukutaitoverkoston näkemysten perusteella. Tavoitteet rakentuvat kohderyhmien tunnistetuista tarpeista käsin ja tuovat esiin Oululle tärkeimmät painotukset kansallisen strategian tavoitteiden toteuttamisessa. Kyselyiden keskeiset havainnot on kuvattu tarkemmin ikäryhmäkohtaisten tavoitteiden yhteydessä sekä niitä täydentävissä toimenpidetaulukoissa.

Valmistelutyön aikana lukemisen ilo nousi kaikkia ikäryhmiä yhdistäväksi painopisteeksi, jota täydentävät peruslukutaitojen ja kriittisen lukutaidon vahvistaminen sekä lukutaidon eriytymisen ehkäisy. Yhteiset painopisteet näkyvät läpileikkaavasti kaikissa kohderyhmissä. Jokaisen ikäryhmäkohtaisen luvun lopussa ne on konkretisoitu kolmeksi kyseistä kohderyhmää ohjaavaksi tavoitteeksi.

1.3 Toimenpideohjelman rakenne ja seuranta

Toimenpideohjelman tavoitteiden toteutumista seurataan erillisten toimenpidetaulukoiden avulla. Liitteessä ikäryhmäkohtaiset tavoitteet on konkretisoitu lukuteoiksi ja niiden toteutumista kuvaaviksi mittareiksi. Toimenpidetaulukot toimivat käytännön työvälineenä ja avaavat, millä perusteella toimenpiteet on valittu. Liite kuvaa, millaisilla teoilla lukutaitoa vahvistetaan eri elämänvaiheissa sekä miten tavoitteiden toteutumista seurataan toimeenpanokauden aikana.

Yksittäinen mittari ei riitä kattavasti kuvaamaan lukutaidon edistämisen vaikutuksia tai lukutaidon kehittymistä. Lukutaito nojaa eri elämänvaiheissa erilaisiin tarpeisiin ja valmiuksiin, minkä vuoksi sen vahvistumista tarkastellaan useiden toisiaan täydentävien lukutekojen ja mittareiden avulla. Moninaiset lukuteot muodostavat lukutaitoa, yhdenvertaisuutta ja osallisuutta vahvistavan kokonaisuuden.

Ikäryhmätaulukoiden kokonaisuus on elävä asiakirja, jota täydennetään ohjelmakauden aikana uusilla yhteistyötahoilla sekä heidän toimenpiteillään ja mittareillaan. Näin lukutaitotyö vastaa erilaisiin tarpeisiin ja kutsuu uusia toimijoita mukaan rakentamaan lukevampaa Oulua. Työn pitkäjänteistä toteuttamista tukevat Oulun kaupungin yhteistyö- ja kehittämisrakenteet. Oulun kaupungin lukutaidon ja kirjastoyhteistyön ohjausryhmä koordinoi kaupungin lukutaitotyötä ja Lukevin kaupunni -toimintaa, joka edistää kaikenikäisten kuntalaisten monilukutaitoa. Lisäksi sivistys- ja kulttuuripalveluiden kehittämis- ja hankerakenteet tukevat lukutaitotyön uudistumista, yhteistyön vahvistamista ja hyvien käytäntöjen vakiinnuttamista osaksi palveluita.

2 Lasten ja nuorten lukutaitotyön ohjausperusta

Lasten ja nuorten lukutaidon edistäminen rakentuu laajalle yhteistyölle, jossa kasvatuksen ja koulutuksen, kirjastopalveluiden, kulttuuri-, hyvinvointi- ja perhepalveluiden, järjestöjen sekä muiden toimijoiden osaaminen yhdistyy. Yhteistyötä vahvistavat Oulun kaupungin lukutaidon ja kirjastoyhteistyön ohjausryhmä sekä sen koordinoima Lukevin kaupunni -toiminta, joka edistää kaikenikäisten kuntalaisten monilukutaitoa ja innostaa lukemisen pariin.

Oulussa lasten ja nuorten lukutaitoa edistetään suunnitelmallisesti koko opinpolun ajan. Varhaiskasvatuksesta toiselle asteelle ulottuvat opetussuunnitelmat vahvistavat kielellisiä valmiuksia, monilukutaitoa, itseilmaisua ja kulttuurista osallisuutta. Opetussuunnitelmien tavoitteet konkretisoituvat paikallisissa tarkennuksissa, tukimateriaaleissa sekä yksiköiden toiminta-, lukuvuosi- ja työsuunnitelmissa.

Lasten ja nuorten lukutaidon edistämistä suuntaavat myös Oulun kaupungin strategiat, ohjelmat, suunnitelmat ja talousohjaus. Muiden lukutaitotyöhön osallistuvien tahojen työtä ohjaavat niiden omat strategiat, ohjelmat, suunnitelmat ja tavoitteet sekä osin myös lainsäädäntö. Yhdessä ne muodostavat perustan lukutaidon pitkäjänteiselle kehittämiselle ja vahvan lukukulttuurin rakentumiselle.

Lasten ja nuorten lukutaitotyötä ohjaavat rakenteet

3 Alle kouluikäisten ja perheiden lukutaitotyö

Alle kouluikäisten lukutaidon edistäminen Oulussa perustuu neuvolapalveluiden, varhaiskasvatuksen, esiopetuksen, kaupunginkirjaston, järjestöjen ja yhdistysten sekä kulttuuritoimijoiden yhteistyöhön. Toiminnan tavoitteena on tukea lapsen kielellistä kehitystä, vahvistaa lukuiloa sekä luoda perustaa myönteiselle lukijaidentiteetille jo varhaislapsuudessa. Tässä ikävaiheessa on tärkeää vahvistaa lukutaitoa tukevia arjen kokemuksia varmistamalla, että lukeminen, tarinat, leikki ja kielitietoinen vuorovaikutus ovat läsnä lapsen eri kasvuympäristöissä ja että lukutaidon kehitystä tuetaan suunnitelmallisessa yhteistyössä huoltajien kanssa.

3.1 Neuvolat tukemassa varhaista lukutaitoa ja kielellistä kehitystä

Oulun neuvolapalvelut tukevat lukutaidon perustan rakentumista jo odotusajasta lähtien osana lasten kokonaisvaltaisen kasvun, kehityksen ja hyvinvoinnin edistämistä. Neuvoloissa korostetaan varhaisen vuorovaikutuksen, puheen kehityksen ja lapselle lukemisen merkitystä sekä kannustetaan perheitä yhteisiin lukuhetkiin. Jokainen vauvaperhe saa lahjaksi Lukulahja lapselle -kirjakassin, jonka yhteydessä perheille jaetaan myös tietoa lukemisen merkityksestä eri kielillä.

Lukutaidon teema on mukana ikäkausitarkastuksissa sekä lapsen kielellisen kehityksen seurannassa. Neuvoloissa hyödynnetään muun muassa Esikko-kyselyä vauvan esikielellisen kommunikaation arvioinnissa sekä Lumiukko-puheseulaa kielenkehityksen tukena. Samalla tunnistetaan jo varhain mahdolliset tuen tarpeet ja ohjataan perheitä tarvittaessa jatkotutkimuksiin ja -palveluihin.

Neuvolat tekevät yhteistyötä **Oulun kaupunginkirjaston** kanssa osana Lukumetka-toimintamallia. Neuvoloiden odotustiloissa on tarjolla kirjallisuutta, ja perheitä ohjataan käyttämään kirjaston palveluita, osallistumaan satutuokioihin sekä hyödyntämään monikielisiä aineistoja. Erityistä huomiota kiinnitetään monikielisten perheiden tukemiseen ja oman äidinkielen merkitykseen lapsen kielellisen kehityksen perustana.

3.2 Varhaiskasvatus ja esiopetus esilukutaitojen vahvistajana

Oulun varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa lukutaidon perustaa vahvistetaan suunnitelmallisesti osana pedagogista toimintaa. Yhdessä lukeminen, monilukutaidon kehittäminen sekä kieli- ja kulttuuritietoinen pedagogiikka tukevat jokaisen lapsen kielellistä kehitystä, lukutaitopolun rakentumista ja kielellisen identiteetin vahvistumista.

Paikallisen varhaiskasvatus- ja esiopetussuunnitelman **Kielten rikas maailma Oulussa** -linjaukset tunnistavat lukutaidon lapsen oikeutena ja osana yhdenvertaista varhaiskasvatusta, jossa jokaiselle lapselle turvataan päivittäisiä, vuorovaikutteisia lukukokemuksia. Lukemisen lisäksi toteutetaan sanataiteellista toimintaa, leikitellään kielellä hyödyntämällä sen rytmiä sekä itse että yhdessä keksien ja kertoen saduttamalla. Kirjallisuus, sadutus, leikki ja monipuolinen tekstien käyttö vahvistavat esilukutaitoja, tunne- ja vuorovaikutustaitoja sekä monilukutaitoa ja luovat perustaa elinikäiselle oppimiselle ja lukemisen ilolle. Lukutaidon tukemista toteutetaan yhteistyössä huoltajien kanssa, ja perheille tarjotaan tietoa ja keinoja lapsen kielellisen kehityksen sekä lukemismyönteisen arjen vahvistamiseen.

Lisäksi lukutaitoa vahvistetaan varhaiskasvatuksen ja kulttuuritoimijoiden yhteistyön vakiintuneilla käytännöillä. Esimerkiksi päiväkotien kulttuurikummipäivätoiminta ja sanataide- ja kirjallisuuskasvatusta tukeva **Oulun Lastenkulttuurikeskus Kotilon** esiopetusryhmille suunnattu Tarinoiden talo – sanataiteen aarrearkku -kokonaisuus tukevat lukutaidon kehittämistä osana laajempaa kulttuurikasvatusta.

3.2.1 Monilukutaidon edistäminen

Monilukutaidon vahvistaminen on osa Oulun varhaiskasvatuksen pedagogista toimintaa. Varhaiskasvatuksessa lapset tutustuvat päivittäin monipuolisesti erilaisiin ja eri muodossa oleviin viesteihin, teksteihin, käsitteisiin, ääniin ja kuviin henkilöstön kanssa yhdessä tutkien ja ihmetellen. Varhaiskasvatuksessa harjoitellaan myös digitaalista lukutaitoa ja digipedagogiikan eri osa-alueita yhtenä monilukutaidon osana. Esimerkiksi **STEAM in Oulu** -kokonaisuus ulottuu varhaiskasvatuksesta toiselle asteelle ja tarjoaa myös alle kouluikäisille mahdollisuuksia harjoitella esimerkiksi ohjeiden tulkintaa, tarinallista ajattelua ja ongelmanratkaisua. Näin lukutaito ja monilukutaito kytkeytyvät luontevasti leikkiin, oivaltamiseen ja yhdessä tekemiseen.

Oulun varhaiskasvatuksen kehittämisyksiköt **Heikinharjun Luontokoto** ja **Alakööki** tukevat monilukutaidon edistämistä omien painopisteidensä kautta. Luontokodon toiminnassa korostuvat luontokasvatus, STEAM- ja digipedagogiikka, kun taas Alaköökin toiminnassa kestävän tulevaisuuden kasvatus, kulttuurikasvatus ja liikuntakasvatus.

Kehittämisyksiköiden toiminnassa lasten esilukutaitoa vahvistetaan tarinoiden, draaman, musiikin, kuvallisen ilmaisun, tutkimisen, leikin, liikunnan sekä elämyksellisten oppimisympäristöjen avulla. Samalla tuetaan lasten kykyä havainnoida, tulkita ja ymmärtää ympäristöään eri aistien avulla sekä ilmaista omia ajatuksiaan, viestejään ja tulkintojaan monin eri tavoin. Kehittämisyksiköt vahvistavat henkilöstön osaamista koulutusten, tukimateriaalien ja pedagogisten mallien avulla sekä tarjoavat tukea erilaisten oppijoiden huomioimiseen. Näin kehittämisyksiköt tukevat lasten yhdenvertaisia mahdollisuuksia lukutaidon ja monilukutaidon kehittymiseen varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen aikana.

3.2.2 Monikielisyyden tukeminen, kirjastoyhteistyö ja Lukumetka

Kieli- ja kulttuuritietoinen varhaiskasvatus ja esiopetus tekevät lasten omat kielet ja kulttuurit näkyviksi. Kaikkia kieliä arvostetaan, oman

äidinkielen vahvistamisen merkitys tunnistetaan ja monikielisen lapsen kielimaailmaa tuetaan yhteistyössä huoltajien kanssa. Kasvattajien pedagoginen lähestymistapa on vahvan kielitietoinen ja yhteisöllisyyttä edistävä. Huoltajille tarjotaan tietoa monikielisyydestä ja oman äidinkielen merkityksestä, ja heitä kannustetaan käyttämään perheen kieliä, lukemaan yhdessä lapsen kanssa sekä hyödyntämään kaupunginkirjaston monikielisiä aineistoja.

Oulun kaupunginkirjasto on keskeinen lukutaidon edistäjä, joka tarjoaa kaikenikäisille kuntalaisille laajat ja monipuoliset aineistot sekä kattavat kirjastopalvelut. Lukutaitotyötä tukevat laaja kirjastoverkko, saavutettavat tilat ja asiantunteva asiakaspalvelu, jotka luovat mahdollisuuksia lukemiseen, oppimiseen, kohtaamisiin ja osallisuuteen. Kiinteiden kirjastojen rinnalla kirjastoautot tuovat aineistoja, kirjastopalveluja ja kirjastonkäytön opastusta päiväkoteihin, kouluihin sekä eri puolille Oulua. Ne täydentävät kirjastoverkkoa ja tukevat lasten, nuorten ja perheiden yhdenvertaisia mahdollisuuksia lukemiseen ja lukutaidon kehittämiseen.

Monikielisen kirjaston siirtokokoelmat puolestaan lisäävät eri kieli- ja kulttuuritaustaisten lasten ja perheiden mahdollisuuksia löytää luettavaa omalla kielellään sekä tukevat monikielisyyttä ja lukutaidon kehittymistä.

Kirjaston Lukumetka-toimintamallin tavoitteena on tavoittaa jokainen Oulussa syntyvä lapsi ja hänen perheensä. Lukumetka vahvistaa kodin ja varhaiskasvatuksen yhteistyötä tarjoamalla perheille ja ammattilaisille kirjavinkkejä, satutuokioita sekä mahdollisuuksia tutustua kirjastoon ja sen palveluihin. Etäsatuhetket ja etävinkkaukset puolestaan lisäävät palveluiden saavutettavuutta eri puolilla kaupunkia. Lukumetkaan kuuluu myös esiopetusikäisille suunnattu Lukuhöperö-kirjallisuusdiplomi, joka innostaa lapsia kirjojen pariin. Lisäksi Lukumetkaan ja Oulun kaupungin kulttuuripolkuun sisältyvä Oulun Lastenkulttuurikeskus Kotilon sanataide- ja kirjallisuuskasvatuskokonaisuus Tarinoiden talo on kehitetty tukemaan esiopetussuunnitelman tavoitteiden toteutumista.

3.3 Taide- ja kulttuurikasvatus

Oulussa eri kulttuuritoimijat osallistuvat aktiivisesti lukutaitotyöhön. Esimerkiksi **Lastenkulttuurikeskus Kotilo**, **Oulun taidekoulu**, **Teatteri Tulikärpänen ry** sekä **Soiva Siili** vahvistavat perheiden yhdenvertaisia mahdollisuuksia päästä osalliseksi lastenkulttuurista, tutustua erilaisiin taidemuotoihin sekä rakentaa myönteistä suhdetta lukemiseen ja tarinoihin jo ennen kouluikää.

Lastenkulttuurikeskus Kotilo tarjoaa alle kouluikäisille lapsille ja heidän perheilleen mahdollisuuksia osallistua sanataide- ja elokuvakasvatukseen sekä mediataiteen tekemiseen ja kokemiseen. Toiminnan kautta lukutaito kytkeytyy luontevasti monilukutaitoon, luovaan ilmaisuun, tarinallisuuteen, leikkiin ja taiteelliseen toimintaan. Kotilo tukee lasten osallisuutta, identiteetin rakentumista sekä valmiuksia toimia erilaisissa teksti- ja mediaympäristöissä. Lumotut sanat -lasten ja nuorten sanataideviikot tarjoavat sanataidetyöpajoja varhaiskasvatusryhmille ja elämyksiä perheille. Sanataideharrastukseen voivat osallistua myös alle kouluikäiset yhdessä oman aikuisensa kanssa. Lisäksi vauvasanataide ja kummipäiväkotiyhteistyö sekä varhaiskasvatuksen henkilöstön koulutukset ja käyttöön tuotettavat materiaalit tukevat lasten kielellistä kehitystä, lukuiloa ja kiinnostusta kirjallisuuteen.

Myös **Oulun taidekoulu** tukee alle kouluikäisten lasten monilukutaidon kehittymistä osana varhaisiän taidekasvatusta. Taidekoulussa annetaan taiteen perusopetusta sekä yleisessä että laajassa oppimäärässä tanssitaiteessa, teatteri- ja sirkustaiteessa sekä visuaalisessa taiteessa ja elokuva- ja mediataiteissa. Alle kouluikäiset lapset aloittavat eri taideaineita yhdistävissä monitaideryhmissä. Opintojen aikana oppilaat osallistuvat monitaiteellisiin tuotantoihin, joissa eri taiteenalat kohtaavat. Tässä ikävaiheessa monilukutaitoa vahvistetaan erityisesti leikin, mielikuvituksen, tarinallisuuden ja kehollisen oppimisen kautta. Taiteellinen työskentely tukee lasten kielellistä kehitystä, luovuutta, tunneilmaisua sekä kykyä havainnoida ja tulkita ympäröivää maailmaa erilaisista näkökulmista.

Myös paikalliset kulttuuritoimijat osallistuvat yhteiseen lukutaitotyöhön. Esimerkiksi **Teatteri Tulikärpänen ry** edistää lasten lukutaitoa ja lukuiloa tuottamalla kursseja sekä koko perheen teatteriesityksiä, jotka pohjautuvat klassikkosatuihin ja tuttuihin kertomuksiin. Esitysten vuorovaikutteisuus kannustaa lapsia eläytymään tarinoihin ja osallistumaan aktiivisesti niiden etenemiseen. Lastenmusiikkiyhtye **Soiva Siili** puolestaan tukee kielellistä kehitystä ja kiinnostusta kirjallisuuteen runokonserttien, laulujen ja sarjakuvien avulla. Yhtyeen tuotannossa kielellä, rytmillä, riimeillä ja toistolla leikittely tukee lasten kielellistä tietoisuutta sekä vahvistaa kiinnostusta sanoihin ja tarinoihin. Taiteen eri muodot täydentävät näin Oulun lukutaitotyötä tarjoamalla elämyksellisiä ja helposti saavutettavia väyliä lukemisen, tarinoiden ja kielen maailmaan.

3.4 Järjestöjen ja yhdistysten tuki

Useat järjestöt ja yhdistykset yhdessä kaupungin omien palveluiden kanssa tukevat perheiden lukutaitotyötä. Yhteistyötä koordinoidaan muun muassa **Lasten ja lapsiperheiden elämänkaariverkoston** kautta. Toiminnan tavoitteena on vahvistaa vanhemmuutta, perheiden hyvinvointia ja osallisuutta sekä luoda arkeen mahdollisuuksia yhteisille lukuhetkille ja kielellistä kehitystä tukevalle vuorovaikutukselle. Järjestöt ja yhdistykset täydentävät julkisia palveluja tarjoamalla neuvontaa, vertaistukea ja käytännön tukimuotoja, jotka edistävät alle kouluikäisten lasten esilukutaitoja sekä huomioivat erilaisten oppijoiden ja heidän perheidensä tarpeita.

Auta Lasta ry tukee erilaisissa elämäntilanteissa olevia perheitä **Järjestövarikon** ja **Lapsirikas**-toiminnan kautta. Ne tukevat arjen rakenteita ja lisäävät yhteisöllisyyttä sekä tukevat lasten kielenkehitystä ja lukuintoa eri tavoin. **MLL:n Pohjois-Suomen piirin PerhePesä-toiminta** tarjoaa kohtaamispaikkoja ja ohjattua toimintaa, joissa lukeminen ja kielellinen vuorovaikutus ovat luonteva osa yhteistä tekemistä. Toimintaan osallistuu myös paljon monikielisiä ja maahanmuuttajataustaisia perheitä.

Myös **Sateenkaariperheet ry** osallistuu lukutaitotyöhön järjestämällä tapahtumia ja eri-ikäisten kohtaamisia. Yhdistys vahvistaa yhteisöllisyyttä ja tarjoaa toimintaa, jossa lukeminen, lastenkirjallisuus ja tarinat ovat mukana perheiden kohtaamisissa. Yhteistyössä kaupunginkirjaston kanssa järjestetään muun muassa lukemisen pariin innostavaa toimintaa eri-ikäisille lapsille ja heidän perheilleen.

Hyvän mielen talo ry vahvistaa mielen hyvinvointia, ennaltaehkäisee mielenterveyden häiriöitä ja tukee toipumista. Perheille suunnatussa työssä ja ryhmätoiminnoissa ovat mukana lukeminen, tarinat ja taidelähtöiset menetelmät. Näin lukutaitoa vahvistetaan samalla, kun tuetaan perheiden osallisuutta, hyvinvointia ja yhteisöllisyyttä.

Suomen Kielipolku SLI ry tukee perheitä, joiden arkea kehityksellinen kielihäiriö koskettaa. Yhdistys tarjoaa vertaistukea, neuvontaa ja mahdollisuuksia kohtaamiseen esimerkiksi kerhotoiminnan kautta. Toiminnassa hyödynnetään kuvakommunikaatiota ja kirjallisuutta sekä muita kielellistä kehitystä tukevia menetelmiä. Lisäksi yhdistyksen materiaalipankki palvelee sekä perheitä että ammattilaisia.

Oulun seudun omaishoitajat ry tukee erityislapsiperheitä. Lukutaitoa tuetaan osana hyvinvoinnin edistämistä, ja toiminnassa huomioidaan myös monikielisyys ja saavutettavuus. **Oulun seudun kehitysvammaisten tuki ry** osallistuu lukutaitotyöhön tukemalla kehitysvammaisia henkilöitä ja heidän läheisiään eri elämänvaiheissa. Toiminnassa edistetään saavutettavuutta muun muassa selkeää kieltä ja visuaalisia tukikeinoja hyödyntäen.

Yhdessä nämä toimijat muodostavat tärkeän osan Oulun lukutaitotyön verkostoa. Ne vahvistavat lasten ja perheiden yhdenvertaisia mahdollisuuksia lukemiseen, oppimiseen ja osallisuuteen sekä täydentävät julkisia palveluita erilaisissa tilanteissa. Toiminta tukee kielenkehitystä ja myönteisen lukusuhteen rakentumista sekä hyvinvointia ja luo edellytyksiä elinikäiselle oppimiselle.

3.5 Alle kouluikäisten ja perheiden lukutaitotyölle asetetut tavoitteet

Alle kouluikäisten ja perheiden lukutaitotyön tavoitteiden taustalla ovat Kansallinen lukutaitostrategia 2030, paikallisen lukutaitoverkoston näkemykset sekä kohderyhmää koskeva kyselyaineisto. Niiden pohjalta on määritelty yhteiset tavoitteet vuosille 2026–2030:

1. Lukuilon ja ääneen lukemisen lisääminen
2. Esilukutaitojen vahvistaminen ja huoltajien tukeminen
3. Kielitietoisuuden ja saavutettavuuden edistäminen

Alle kouluikäisten ja perheiden lukutaitotyön tueksi on laadittu oma toimenpidetaulukko. Se avaa tavoitteiden asettamisen taustaa, kohderyhmän kehittämistarpeita sekä niitä tukevia toimenpiteitä. Toimenpiteet perustuvat lukutaitokumppaneiden yhteiseen valmistelutyöhön ja sitoutumiseen.

Ks. Ikäryhmäkohtaiset toimenpiteet 2026–2030:
ouka.fi/lukevinkaupunni/toimenpideohjelma

4 Peruskouluikäisten lukutaitotyö

Peruskouluikäisten lasten ja nuorten lukutaitoa edistetään Oulussa perusopetuksen, kirjastojen, harrastus- ja kulttuuritoimijoiden sekä järjestöjen ja yhdistysten yhteistyönä. Lukutaitotyön tavoitteena on vahvistaa monipuolista lukutaitoa, myönteistä lukukulttuuria sekä lasten ja nuorten valmiuksia toimia erilaisissa oppimis-, vuorovaikutus- ja mediaympäristöissä. Lukeminen nähdään osana oppimista, osallisuutta, hyvinvointia ja vapaa-aikaa, ja sen tukeminen kuuluu koko kasvu- ja oppimisyhteisölle.

4.1 Perusopetus lukutaidon ja lukukulttuurin rakentajana

Oulun perusopetuksessa lukutaitoa vahvistetaan osana koulun arkea, opetuksen rakenteita ja monialaista yhteistyötä. Lukutaitotyö pohjaa opetussuunnitelman linjauksiin, kirjasto- ja kulttuuripalveluihin sekä koulun kumppanuusverkostoihin, jotka tukevat oppilaiden lukuiloa ja monilukutaitoa koko koulupolun ajan.

4.1.1 Lukutaitoa vahvistavat rakenteet ja käytänteet

Lukutaito on perusta oppimiselle, osallisuudelle ja aktiiviselle toimijuudelle. **Oulun kaupungin perusopetuksessa** lukutaidon vahvistaminen nähdään koko kouluyhteisön yhteisenä tehtävänä, joka kuuluu kaikkiin oppiaineisiin ja oppimisympäristöihin. Peruslukutaidon rinnalla korostuvat monilukutaito, kriittinen lukutaito ja kyky toimia monimuotoisessa tietoympäristössä. Näiden taitojen vahvistaminen tukee oppilaiden hyvinvointia, yhdenvertaisuutta, aktiivista kansalaisuutta ja elinikäistä oppimista.

Perusluku- ja kirjoitustaitojen vahvistaminen on yksi Oulun perusopetuksen painopisteistä vuosina 2026–2029. Tavoitteena on varmistaa, että jokaisella oppilaalla on riittävät valmiudet oppimiseen, yhteiskunnassa toimimiseen ja paremman tulevaisuuden rakentamiseen. Lukutaitoa edistetään vahvistamalla kielitietoista toimintakulttuuria,

tukemalla laadukasta opetusta sekä kohdentamalla oppimisen tuki oikea-aikaisesti ja vaikuttavasti.

Lukutaitotyötä toteutetaan suunnitelmallisesti osana opetuksen rakenteita. Perusopetuksen opetussuunnitelman paikallisia linjauksia on tarkennettu siten, että lukeminen on aiempaa vahvempi osa jokaisen oppilaan koulupolkua. Lukuvuodesta 2026–2027 alkaen jokaisella vuosiluokalla 1–9 luetaan vähintään neljä kokonaisteosta äidinkieli ja kirjallisuus -oppiaineen S1- ja S2-oppimäärissä. Samalla yhteistyötä Oulun kaupunginkirjaston kanssa on vahvistettu kirjallisuuskasvatuksen, monilukutaidon ja lukuinnon tukemiseksi. Digi-, media- ja tekoälylukutaitoa puolestaan harjoitellaan tuetusti Oulun kaupungin digipolkujen avulla.

Lukutaitotyön vaikuttavuutta arvioidaan systemaattisesti useiden mittareiden avulla. Lukuseulapalvelu, joka on otettu kaupungissa keskitetysti käyttöön, tuottaa tietoa oppilaiden luku- ja kirjoitustaidon kehittymisestä. Tietoa hyödynnetään opetuksen, tuen ja lukutaitotyön kehittämisessä yksilö-, koulu- ja kaupunkitasolla. Vaikuttavuutta seurataan lisäksi tarkastelemalla äidinkieli ja kirjallisuus -oppiaineen arvosanojen kehitystä sekä Kirjastoreitin osallistujamääriä ja kirjallisuusdiplomien suoritusmääriä.

Yhdenvertainen lukutaitotyö edellyttää moninaisten oppijoiden tarpeiden huomioimista. Monikielisten oppilaiden kielellistä kehitystä tuetaan osana koko kouluyhteisön toimintaa, ja opetushenkilöstön osaamista vahvistetaan **kielellisen tuen tiimin** asiantuntemusta hyödyntäen kielitietoisen ja kielellisesti vastuullisen pedagogiikan toteuttamisessa. **Kehittäjäopettajatiimi** puolestaan tukee kouluja lukutaidon, lukuinnon ja tiedonalakohtaisten lukutaitojen vahvistamisessa sekä monipuolisten digitaalisten ja pedagogisten ratkaisujen, kuten STEAMin, hyödyntämisessä.

Monilukutaidon edistämisen osana **sivistys- ja kulttuuripalveluiden innovaatiotoiminta** toteuttaa pilottia, jossa arvioidaan tekoälyn ja robotiikan soveltuvuutta 7–8-vuotiaiden lasten lukemaan oppimisen tukemiseen. Pilotin tavoitteena on tunnistaa ja kehittää uusia pedagogisia toimintamalleja, joiden avulla voidaan vahvistaa lukutaitoa, tukea yksilöllisiä oppimispolkuja sekä lisätä lasten kiinnostusta lukemiseen.

Lukutaitoa vahvistetaan perusopetuksessa suunnitelmallisesti niin koulun arjessa kuin koulun ulkopuolisissa oppimisympäristöissä. Lukuiloa, lukemiseen sitoutumista ja monipuolisia lukutaitoja edistetään kouluissa osana oppiaineiden opetusta, yhteisöllistä toimintakulttuuria sekä erilaisia lukemista tukevia käytänteitä ja tapahtumia.

Koulun arjessa tehtävää lukutaitotyötä täydentävät myös koulun ulkopuoliset oppimisympäristöt ja kulttuurikasvatuksen rakenteet. Oulun kulttuuriopetussuunnitelma laajentaa oppimisen mahdollisuuksia ja edistää yhdenvertaisia mahdollisuuksia kulttuurin, tieteen ja taiteen kokemiseen ja tekemiseen. Museo- ja tiedereitti tukee monilukutaidon kehittymistä, itseilmaisua ja kulttuurista osallisuutta sekä tarjoaa oppilaille monipuolisia tapoja kohdata erilaisia tekstejä, näkökulmia ja tiedon esittämisen muotoja. **Oulun Lastenkulttuurikeskus Kotilon** neljänsille luokille suunnattu Metsä – sanataiteen aarrearkku puolestaan vahvistaa sanataide- ja kirjallisuuskasvatusta osana Oulun kaupungin kulttuuripolkua. Kokonaisuuden sisällöt kytkeytyvät opetussuunnitelmaan ja tukevat lukutaidon kehittämistä osana laajempaa kulttuurikasvatusta.

4.1.2 Oulun koulukirjasto

Oulun koulukirjasto vahvistaa lukemisen saavutettavuutta, edistää yhdenvertaisia oppimismahdollisuuksia ja tuo kirjat luontevaksi osaksi koulupäivää. Jokaisessa yksikössä toimiva koulun oma koulukirjasto tai koulun tiloissa toimiva yleinen kirjasto edistävät saavutettavuutta ja lukuintoa sekä vahvistavat moniluku- ja tiedonhallintataitoja.

Koulukirjastoja kehitetään niin yksikkökohtaisesti, alueellisesti kuin paikallisestikin. Koulukirjastoista vastaavilla opettajilla on työhönsä aluevastaavien

ja koulukirjastoinformaatikon tuki. Koulukirjasto-opettajat koordinoivat ja kehittävät toimintaa osana koulun pedagogista työtä. Monissa kouluissa toimivat kirjasto-oppilaat vahvistavat yhteisöllistä lukukulttuuria osallistumalla koulukirjaston toimintaan ja lukemaan innostavien tempausten suunnitteluun. Näin koulukirjastot toimivat oppimista, osallisuutta ja lukuiloa edistävinä oppimisympäristöinä.

4.1.3 Oulun kaupunginkirjaston Kirjastoreitti

Yhteistyö **Oulun kaupunginkirjaston** kanssa tukee ja vahvistaa perusopetuksen lukutaitotyötä. Toiminnan pedagogisena runkona toimii ensimmäiseltä luokalta toiselle asteelle ulottuva Kirjastoreitti. Se innostaa lukemaan, tukee monilukutaidon kehittymistä ja tiedonhallintataitojen omaksumista sekä tutustuttaa kirjaston palveluihin. Kirjastoreitti tarjoaa oppilaille ohjattuja kirjastokäyntejä, kirjavinkkauksia ja mediakasvatuksellista toimintaa sekä opettajille monipuolisia materiaaleja lukutaitotyön tueksi. Etävinkkaukset ja verkkomateriaalit monipuolistavat tarjontaa ja lisäävät palveluiden saavutettavuutta. Kirjastoreitin toiminnassa huomioidaan myös moninaiset oppijat.

Yhteistyön keskeinen osa on myös Oulun kaupungin kirjallisuusdiplomi, joka kannustaa lukemaan ja tukee erilaisten lukijoiden tarpeita koko perusopetuksen ajan. Kirjallisuusdiplomi tuo myös perheitä kirjastoon lainaamaan luettavaa. Lisäksi kaupunginkirjaston selko- ja monikieliset aineistot sekä Monikielisen kirjaston siirtokokoelmat vahvistavat kielellistä yhdenvertaisuutta ja tukevat oppilaiden suomen kielen sekä oman äidinkielen kehitystä.

4.1.4 Muut lukutaitotoimijat

Oulun koulujen lukutaitotyötä vahvistetaan yhteistyössä järjestöjen, yhdistysten ja muiden toimijoiden kanssa. Esimerkiksi **Mannerheimin Lastensuojeluliiton Pohjois-Suomen piirin lukumummit ja -vaarit** tukevat alakouluikäisten lasten lukutaidon ja lukumotivaation kehittymistä säännöllisten lukuhetkien avulla. **Lastenkulttuurikeskus Kotilo** kouluttaa opettajia sanataiteen ja elokuvakasvatuksen pariin sekä järjestää erilaisia tapahtumia ja työpajoja, jotka toimivat taidekasvatuksellisina oppimisympäristöinä. Esimerkiksi Lumotut sanat -festivaali tarjoaa vuosittain moninaisia sanataidepajoja ja opastuksia kirjallisuuslähtöisessä näyttelyssä eri-ikäisille oppilasryhmille. **Oulun kirjailijaseura ry** puolestaan monipuolistaa koulujen lukutaitotyötä kirjailijavierailuilla, jotka innostavat lapsia ja nuoria kirjallisuuden pariin.

4.2 Vapaa-aika ja harrastustoiminta

Lukutaidon edistäminen jatkuu koulupäivän jälkeen monipuolisissa vapaa-ajan ympäristöissä. Vapaa-ajan toiminta tarjoaa lapsille ja nuorille mahdollisuuksia vahvistaa monilukutaitoa, luovaa ilmaisua ja lukuiloa.

Oulun kaupungin perusopetuksen iltapäivätoiminta tarjoaa 1.–2. vuosiluokan oppilaille turvallisen ja virikkeellisen toimintaympäristön koulupäivän jälkeen. Kotitehtävissä auttaminen, kirjallisuuteen tutustuminen ja kirjastopalvelujen hyödyntäminen ovat luonteva osa iltapäiväkerhojen arkea ja tukevat myönteisen lukusuhteen rakentumista.

Harrastamisen Suomen mallin mukainen **Harrastamisen aarrearkku** tarjoaa maksuttomia harrastusmahdollisuuksia 1.–9. vuosiluokan oppilaille. Toiminnan tavoitteena on lisätä lasten ja nuorten

hyvinvointia sekä mahdollistaa mielekäs harrastus osana arkea. Samalla harrastustoiminta tarjoaa luontevia mahdollisuuksia vahvistaa luovaa ilmaisua ja monilukutaitoa esimerkiksi lukemista, kirjoittamista, tarinallisuutta ja eri medioita hyödyntävien kerhojen kautta.

Lastenkulttuurikeskus Kotilon sanataide-, elokuvakasvatus- ja mediataidetoiminta tarjoaa lapsille ja nuorille mahdollisuuksia kehittää luovaa ilmaisuaan sekä tuottaa, tulkita ja arvioida erilaisia tekstejä. Toiminta vahvistaa monilukutaitoa ja tutustuttaa koululaisia erilaisiin kerronnan, ilmaisun ja mediakulttuurin muotoihin taidekasvatuksen keinoin.

Myös **Oulun taidekoulun** eri taiteenalojen opetus tukee monilukutaidon, luovuuden ja itseilmaisun kehittymistä. Visuaalinen taide, teatteri, elokuva- ja mediataide, tanssi sekä sirkus tarjoavat lapsille ja nuorille mahdollisuuksia tarkastella, tulkita ja tuottaa erilaisia tekstejä, tarinoita ja kulttuurisia sisältöjä sekä osallistua niiden luomiseen itse.

Toimijoita yhdistää tavoite tarjota yhdenvertaisia ja saavutettavia mahdollisuuksia osallistumiseen, oppimiseen ja itseilmaisuun. Toiminnassa huomioidaan lasten ja nuorten erilaiset kieli- ja kulttuuritaustat, kiinnostuksen kohteet sekä tavat oppia. Näin vapaa-ajan ympäristöt osallistuvat lukutaitotyöhön ja luovat monipuolisia mahdollisuuksia monilukutaidon ja lukuilon vahvistumiseen.

4.3 Järjestöjen ja yhdistysten tuki

Oulussa lasten ja nuorten lukutaitoa tuetaan monialaisessa yhteistyössä järjestöjen, yhdistysten ja hanketoimijoiden kanssa. Yhteistyössä kiinnitetään erityistä huomiota niiden lasten, nuorten ja perheiden tavoittamiseen, joiden osallistumismahdollisuudet tai mahdollisuudet kehittää lukutaitoaan ovat muita heikommat. Kaupungin ja järjestöjen yhteistyötä koordinoidaan muun muassa **Lasten ja perheiden elämänkaariverkoston** kautta.

Julkisia palveluja täydentävät muun muassa **Pohjoisen moninaiset oppijat ry (POMO)**, **Suomen Kielipolku SLI ry**, **Oulun seudun kehitysvammaisten tuki ry**, **Hyvän mielen talo ry**, **Auta Lasta ry:n Järjestövarikko** ja **Lapsirikastoiminta** sekä **Sateenkaariperheet ry**, jotka tarjoavat erilaisille oppijoille ja heidän perheilleen neuvontaa, vertaistukea ja käytännön tukea **(ks. myös 3.4 Järjestöjen ja yhdistysten tuki)**. Lisäksi **Nuorten Ystävät ry:n Make it -hanke (2025–2028)** vahvistaa EU:n ulkopuolelta muuttaneiden 6–17-vuotiaiden lasten ja nuorten kielenoppimista, koulupolkua ja lukutaitoa. Yhteistyö eri toimijoiden välillä edistää yhdenvertaisia mahdollisuuksia lukemiseen, oppimiseen ja osallisuuteen sekä tukee lasten ja nuorten moninaisia tarpeita osana Oulun yhteistä lukutaitotyötä.

4.4 Peruskouluikäisten lukutaitotyölle asetetut tavoitteet

Peruskouluikäisten lukutaitotyön tavoitteiden taustalla ovat Kansallinen lukutaitostrategia 2030, paikallisen lukutaitoverkoston näkemykset sekä kohderyhmää koskeva kyselyaineisto. Niiden pohjalta on määritelty yhteiset tavoitteet vuosille 2026–2030.

Peruskouluikäisten lukutaitotyön tueksi on laadittu omat toimenpidetaulukot niin alakoulu- kuin yläkouluikäisten tarpeisiin. Ne avaavat tavoitteiden asettamisen taustaa, kohderyhmän kehittämistarpeita sekä niitä tukevia toimenpiteitä. Toimenpiteet perustuvat lukutaitokumppaneiden yhteiseen valmistelutyöhön ja sitoutumiseen.

Alakouluikäisten lukutaitotyön yhteiset tavoitteet 2026–2030

1. Lukuilon ja lukumotivaation vahvistaminen
2. Perusluku- ja kirjoitustaitojen vahvistaminen; lukutaidon eriytymisen ehkäisy
3. Kriittisen lukutaidon syventäminen

Ks. Ikäryhmäkohtaiset toimenpiteet 2026–2030:
ouka.fi/lukevinkaupunni/toimenpideohjelma

Yläkouluikäisten lukutaitotyön yhteiset tavoitteet 2026–2030

1. Lukuilon lisääminen ja lukurutiinien ylläpitäminen
2. Perusluku- ja kirjoitustaitojen syventäminen; lukutaidon eriytymisen ehkäisy
3. Kriittisen lukutaidon monipuolistaminen

5 Toisen asteen opiskelijoiden lukutaitotyö

Toisella asteella hyvä lukutaito muodostaa perustan tavoitteelliselle opiskelulle, kriittiselle ajattelulle, monipuoliselle tiedonhallinnalle ja oman tulevaisuuden rakentamiselle. Oppilaitosten rinnalla kaupunginkirjasto, digitukiverkosto, sosiaali- ja terveysalan järjestöt sekä kulttuuritoimijat vahvistavat opiskelijoiden monilukutaitoa, hyvinvointia ja osallisuutta tarjoamalla tukea erilaisiin tilanteisiin sekä mahdollistamalla kulttuurielämyksiä, jotka monipuolistavat lukutaitoa. Tavoitteena on vahvistaa nuorten itseilmaisua, osallisuutta ja toimijuutta sekä tukea valmiuksia siirtyä jatko-opintoihin ja työelämään sekä toimia yhteiskunnan aktiivisina jäseninä.

5.1 Lukioiden lukutaitotyötä edistävä toiminta ja yhteistyö

Oulun lukiokoulutuksessa lukutaito nähdään oppimisen, osallisuuden ja jatko-opintovalmiuksien keskeisenä perustana. Lukutaitotyö on olennainen osa opetusta, opiskelijoiden tukea sekä yhteistyöverkostoja, jotka tarjoavat opiskelijoille mahdollisuuksia kehittää monilukutaitoaan ja suhdettaan lukemiseen.

5.1.1 Monilukutaito osana opetusta

Oulun lukiokoulutuksessa lukutaidon edistäminen perustuu opetussuunnitelman (LOPS) mukaiseen monilukutaitotyöhön. Tavoitteena on vahvistaa opiskelijoiden valmiuksia tulkita, arvioida ja tuottaa erilaisia tekstejä sekä hyödyntää lukutaitoa oppimisen, tiedonhankinnan ja aktiivisen yhteiskunnallisen toimijuuden välineenä. Opetuksessa korostuvat erilaisten tekstilajien, kuten kaunokirjallisuuden, asiatekstien, multimodaalisten tekstien, media- ja digitaalisten tekstien, ymmärtäminen ja kriittinen tarkastelu.

Lukutaito on kaikkien oppiaineiden yhteinen tehtävä. Tiedonalakohtaisia lukutaitoja vahvistetaan kielitietoisella pedagogiikalla sekä hyödyntämällä monialaisia toimintatapoja, kuten **STEAM-pedagogiikkaa**. Ilmiöpohjainen oppiminen tukee tiedon hankkimista, soveltamista ja uuden tiedon rakentamista samalla kun ajattelu- ja ongelmanratkaisutaitoja kehitetään. Lisäksi yksiköissä vahvistetaan opiskelijoiden tekoälylukutaitoa esimerkiksi Oulun yliopiston **Tekoäly nuorten arjen tietokäytännöissä (AIM) -hankkeen (2024–2028)** sekä OAMK:n ja sivistys- ja kulttuuripalveluiden **Oivallus – opettaja ja tekoäly oppimisen ja oivaltamisen tukena -hankkeen (2026–2028)** avulla.

5.1.2 Lukutaidon tuki ja yhdenvertaisuus

Lukutaidon kehittymistä seurataan ja tuetaan systemaattisesti. Ensimmäisen vuosikurssin opiskelijoille toteutettava lukitestaus auttaa tunnistamaan tuen tarpeita ja suunnittelemaan tarkoituksenmukaisia tukitoimia. Erityisopettajat ja opinto-ohjaajat tukevat opiskelijoita lukemisen, opiskelutaitojen ja oppimisen haasteissa. Lisäksi opetuksessa hyödynnetään eriyttämistä, saavutettavuutta vahvistavia ratkaisuja sekä erilaisia lukemista tukevia apuvälineitä ja materiaaleja, joiden avulla edistetään yhdenvertaisia oppimismahdollisuuksia.

Lukiokoulutuksessa huomioidaan myös opiskelijoiden erilaiset kielelliset taustat. S2-oppimäärää opiskelevien monikielisten opiskelijoiden lukutaitoa tuetaan vahvistamalla suomen kielen taitoa, akateemista kielitaitoa sekä erilaisten tekstilajien ymmärtämistä ja tuottamista. Tavoitteena on turvata jokaiselle opiskelijalle mahdollisuus kehittää monilukutaitoaan omista lähtökohdistaan käsin sekä rakentaa myönteistä suhdetta lukemiseen.

5.1.3 Erilaiset oppimisympäristöt ja yhteistyöverkostot

Lukemisen asemaa vahvistetaan myös osana lukioiden toimintakulttuuria ja oppimisympäristöjä. Yksiköiden omat lukemaan innostavat toimintamallit sekä yhteistyö **Oulun koulukirjaston** ja **Oulun kaupunginkirjaston** kanssa tukevat opiskelijoiden lukumotivaation, monilukutaidon ja tiedonhallintataitojen kehittymistä. Lisäksi **Oulun digitukiverkosto** tarjoaa neuvontaa moniluku- ja digitaitoihin liittyvissä kysymyksissä myös lukiolaisille. Yhteistyö korkeakoulujen kanssa niin ikään täydentää lukutaitotyötä. Esimerkiksi **Oulun yliopiston kirjallisuuden oppiaine** toteuttaa lukioiden kanssa Kirjallisuuden kurkistuskursseja (DigiCampus), jonka kautta opiskelijat voivat tutustua kirjallisuudentutkimukseen ja laajentaa käsitystään kirjallisuudesta tieteenalana.

5.1.4 Oulun kaupunginkirjaston Kirjastoreitti

Kaupunginkirjaston palvelut tarjoavat lukioiden käyttöön monikielisiä aineistoja, asiantuntemusta sekä lukuharrastusta ja tiedonhallintaa tukevia sisältöjä. Kirjastoreitin työpaja 1. vuosikurssin opiskelijoille perehdyttää kirjaston palveluihin, kehittää tiedonhaun taitoja ja kriittistä lukutaitoa. Kirjaston verkkomateriaalit täydentävät materiaalien kokonaisuutta. Kirjastoreitti tarjoaa lukioiden käyttöön myös monenlaista lukemaan innostamisen materiaalia, kuten moduuleihin liittyviä kirjalistoja sekä kirjavinkkaustallenteita.

5.2 Ammattiopistojen lukutaitotyötä edistävä toiminta ja yhteistyö

Toisen asteen lukutaitotyötä toteuttavat lukiokoulutuksen lisäksi Oulun alueella mm. **Oulun seudun ammattiopisto (OSAO)**, **Oulun Palvelualan Opisto (OPAO), PSK-Aikuisopisto** sekä **Suomen Diakoniaopisto (SDO)**. Oppilaitosten toiminta- ja opiskelijaprofiilit vaihtelevat, mutta niitä yhdistää tavoite vahvistaa opiskelijoiden valmiuksia toimia monimuotoisten tekstien ja viestinnän parissa sekä tukea opiskelijoiden opiskelu- ja työelämävalmiuksia.

Oppilaitosten näkemyksissä korostuu tarve vahvistaa lukutaidon näkyvyyttä ja tavoitteellisuutta ammatillisessa koulutuksessa. Lukutaitoa tuetaan jo osana opetusta, ohjausta ja opiskelijoiden yksilöllistä tukea, ja tämän työn rinnalla nähdään tärkeänä kehittää edelleen lukemiseen kannustavia rakenteita ja toimintamalleja.

Toisen asteen ammatillisessa koulutuksessa lukutaitotyö nivoutuu erityisesti työelämässä hyödynnettävien tekstilajien hallintaan, monilukutaidon vahvistamiseen, kielitietoiseen opetukseen sekä suomen kielen oppimisen tukemiseen. Merkittävä osa oppilaitosten lukutaitotyötä on opiskelijoiden erilaisten oppimistarpeiden huomioiminen sekä suomi toisena kielenä (S2) -opinnot ja maahan muuttaneiden opiskelijoiden kielellinen tuki. Oppilaitoksissa hyödynnetään esimerkiksi lukemiseen kannustavia opintojaksoja, luovan työskentelyn metodeja, selkokielisiä materiaaleja sekä yksilöllisiä tukitoimia.

Lukutaitotyötä tukevat myös oppilaitosten kirjastot. Esimerkiksi **OSAO:n kirjasto** tarjoaa opiskelijoille helposti saavutettavia aineistoja sekä vahvistaa lukukulttuuria tapahtumien, yhdessä lukemisen ja muiden lukemaan innostavien toimintamallien avulla. **Oulun kaupunginkirjasto** osallistuu nuorten lukutaitotyöhön mm. LUNA-toiminnallaan, jossa kirjasto tekee yhteistyötä oppilaitosten kanssa vahvistaen nuorten lukutaitoa ja osallisuutta. Toiminta pohjaa nuorten omiin kiinnostuksen kohteisiin ja toiminnallisiin menetelmiin.

5.3 Järjestökentän tuki

Toisen asteen opiskelijoiden lukutaitoa vahvistetaan Oulussa oppilaitosten lisäksi järjestö- ja yhdistystoiminnan kautta. Kaupungin ja järjestöjen yhteistyötä koordinoidaan muun muassa **Nuorten elämänkaariverkoston** kautta. Järjestöjen ja yhdistysten toiminta täydentää oppilaitosten lukutaitotyötä erityisesti hyvinvoinnin, osallisuuden, yhteisöllisyyden sekä yksilöllisten oppimispolkujen näkökulmista. Samalla tuetaan nuoria, joilla on erilaisia oppimisen haasteita, kielellisiä tuen tarpeita tai katkonaisia koulutuspolkuja, ja vahvistetaan heidän mahdollisuuksiaan opiskeluun, työelämään ja yhteiskunnalliseen osallistumiseen.

Pohjoisen moninaiset oppijat (POMO) ry sekä **Suomen Kielipolku SLI ry** tukevat oppimisvaikeuksien tai kehityksellisen kielihäiriön kanssa elävien nuorten ja aikuisten lukutaitoa, oppimista ja osallisuutta. **Oulun seudun kehitysvammaisten tuki ry:n digituki- ja kohtaamispaikkatoiminta** puolestaan vahvistaa kehitysvammaisten nuorten monilukutaitoa, digitaitoja ja arjen osallisuutta yhteisöllisen toiminnan keinoin.

Hyvän mielen talo ry:n toiminnassa lukutaito kytkeytyy mielen hyvinvoinnin, osallisuuden ja yhteisöllisyyden vahvistamiseen. Toiminnassa korostuvat vertaistuki, tiedonhaku, arjen asiointi sekä digitaalisten palvelujen käyttö mutta myös taidelähtöiset menetelmät. **Nuorten Ystävät ry:n Make it -hanke (2025–2028)** tukee EU:n ulkopuolelta maahan muuttaneiden nuorten koulunkäyntiä, kotoutumista ja hyvinvointia vahvistamalla suomen kielen taitoa, opiskelustrategioita ja oppiainekohtaista osaamista. **Oulun Diakonissalaitoksen Säätiö sr:n (ODL) Yhdessä-toiminta** puolestaan tukee nuorten vuorovaikutustaitoja, itseilmaisua ja yhteisöllistä osallisuutta.

Järjestöjen, yhdistysten ja hanketoimijoiden työ muodostaa tärkeän osan Oulun toisen asteen lukutaitoverkostoa. Oppilaitosten ulkopuoliset oppimis- ja kohtaamisympäristöt vahvistavat lukuintoa, monilukutaitoa ja osallisuutta sekä ehkäisevät lukutaidon eriytymistä. Samalla ne tukevat nuorten mahdollisuuksia oppia uutta, osallistua yhteiskunnan toimintaan ja rakentaa omaa tulevaisuuttaan omista lähtökohdistaan käsin.

5.4 Vapaa-aika ja kulttuurielämykset

Toisen asteen opiskelijoiden lukutaitoa vahvistetaan Oulussa monipuolisesti myös vapaa-ajalla ja osana kulttuurielämää. Nuorilla ja nuorilla aikuisilla on mahdollisuus kehittää monilukutaitoaan, luovaa ajatteluaan ja itseilmaisuaan erilaisissa toimintaympäristöissä, jotka täydentävät oppilaitosten lukutaitotyötä.

Oulun kirjailijaseura ry, Huutomerkki ry ja **Kellarikollektiivi ry** tarjoavat kirjallisuuden, sanataiteen ja luovan kirjoittamisen parissa mahdollisuuksia osallistua kirjallisuustapahtumiin, kirjoittamistyöpajoihin, kursseille sekä yhteisöllisiin sanataidetapahtumiin. Toiminta vahvistaa lukumotivaatiota, tekstien tulkintaa, kirjoittamista ja itseilmaisua sekä tarjoaa matalan kynnyksen mahdollisuuksia luovaan toimintaan ja oman äänen löytämiseen.

Lastenkulttuurikeskus Kotilo tukee nuorten monilukutaitoa taide- ja kulttuuritoiminnan keinoin sekä edistää yhdenvertaisuutta ja osallisuutta tarjoamalla erilaisista taustoista tuleville nuorille mahdollisuuksia osallistua elokuva- ja sanataidekasvatukseen sekä mediataiteen tekemiseen. **Oulun taidekoulussa** monilukutaitoa vahvistetaan osana visuaalisten taiteiden, teatteri-, elokuva- ja mediataiteiden sekä tanssi- ja sirkustaiteen opetusta. Opiskelijat harjoittelevat erilaisten tekstien, kuvien, tarinoiden ja audiovisuaalisten sisältöjen tulkintaa, tuottamista ja kriittistä arviointia samalla, kun heidän luova ajattelunsa ja vuorovaikutustaitonsa kehittyvät.

Yhdessä nämä toimijat laajentavat lukutaidon oppimisympäristöjä oppilaitosten ulkopuolelle ja vahvistavat nuorten monilukutaitoa, kulttuurista osaamista, luovaa ilmaisua ja yhteiskunnallista toimijuutta. Lukutaito näyttäytyy paitsi opiskelun myös osallisuuden, hyvinvoinnin ja identiteetin rakentumisen välineenä.

5.5 Toisen asteen opiskelijoiden lukutaitotyölle asetetut tavoitteet

Toisen asteen opiskelijoiden lukutaitotyön tavoitteiden taustalla ovat Kansallinen lukutaitostrategia 2030, paikallisen lukutaitoverkoston näkemykset sekä kohderyhmää koskeva kyselyaineisto. Niiden pohjalta on määritelty yhteiset tavoitteet vuosille 2026–2030:

1. Lukuilon ja merkityksellisyyden vahvistaminen
2. Monilukutaidon ja kriittisen lukutaidon syventäminen; lukutaidon eriytymisen ehkäisy
3. Luovan kirjoittamisen mahdollisuuksien lisääminen

Toisen asteen opiskelijoiden lukutaitotyön tueksi on laadittu oma toimenpidetaulukko. Se avaa tavoitteiden asettamisen taustaa, kohderyhmän kehittämistarpeita sekä niitä tukevia toimenpiteitä. Toimenpiteet perustuvat lukutaitokumppaneiden yhteiseen valmistelutyöhön ja sitoutumiseen.

Ks. Ikäryhmäkohtaiset toimenpiteet 2026–2030:
ouka.fi/lukevinkaupunni/toimenpideohjelma

6 Korkeakouluopiskelijoiden lukutaitotyö

Korkeakouluopinnoissa painottuvat yhä vaativammat monilukutaidot, jotka tukevat akateemista opiskelua ja asiantuntijuuden rakentumista sekä aktiivista osallistumista yhteiskuntaan. **Oulun yliopistossa** ja **Oulun ammattikorkeakoulussa** lukutaitoa vahvistetaan osana eri alojen opintoja, tutkimusta, ohjausta ja opiskelijoiden tukipalveluita. Keskeinen rooli on myös **korkeakoulukirjastoilla**, jotka tukevat opiskelijoiden tiedonhankinnan, tiedon arvioinnin ja tutkimustiedon hyödyntämisen taitoja sekä edistävät informaatiolukutaitoa osana opintoja. Tässä elämänvaiheessa korostuvat erityisesti kriittinen lukutaito, tiedon arviointi, akateeminen viestintä, digitaalisissa ympäristöissä toimiminen sekä valmiudet jatkuvaan oppimiseen muuttuvassa työelämässä.

Korkeakoulujen rinnalla Oulun kaupunginkirjasto, digitukiverkosto, sosiaali- ja terveysalan järjestöt sekä kulttuuri- ja sanataidetoimijat vahvistavat opiskelijoiden monilukutaitoa, hyvinvointia ja osallisuutta.

6.1 Oulun yliopisto

Oulun yliopistossa lukutaidon vahvistaminen kytkeytyy laaja-alaisesti opetukseen, tutkimukseen, ohjaukseen ja opiskelijoiden tukipalveluihin. Yliopisto-opinnoissa korostuvat erityisesti akateeminen lukutaito, kriittinen tiedon arviointi, tieteellinen viestintä sekä erilaisten media-, data- ja digisisältöjen tulkinta.

Eri oppiaineissa on omat painotuksensa ja viitekehyksensä. Esimerkiksi **kirjallisuuden oppiaineessa** syvennytään kirjallisuuden, kulttuuristen merkitysten ja erilaisten tekstien tulkintaan sekä monimediaisten sisältöjen tarkasteluun. Opiskelijoiden on mahdollista opiskella myös mediatuotteiden tuottamista, kuten elokuvakäsikirjoittamista ja pelisuunnittelua. Monet kirjallisuudenopiskelijat työskentelevät valmistumisensa jälkeen äidinkielen ja kirjallisuuden opettajina, toimittajina ja kulttuurialan asiantuntijoina. Opintojensa aikana opiskelijat harjoittelevat kriittistä ajattelua, argumentointia ja tiedon arviointia, jotka ovat korkeakouluopintojen keskeisiä lukutaitovalmiuksia.

Oulun yliopistolla on myös merkittävä rooli myös monikielisyyttä tukevassa lukutaitotyössä. **Suomen kielen oppiaine** kouluttaa tulevia S2-opettajia,

joiden osaaminen tukee lukutaidon kehittymistä monikielisten lasten, nuorten ja aikuisten parissa. Koulutuksessa sivutaan sekä mekaanisen lukutaidon oppimista että lukutaitoa tiedonhankinnassa ja elämyksellisenä toimintana.

Kieli- ja viestintäopintojen keskus Lingua tukee tutkinto-opiskelijoiden viestintä- ja vuorovaikutustaitoja huomioiden niin akateemiset kuin työelämän viestintä- ja vuorovaikutustaidot sekä muut geneeriset taidot, kuten kriittisen ajattelun taidot ja tekoälytaidot. Linguan toiminnassa vahvistetaan myös kansainvälisten opiskelijoiden, tutkijoiden ja muun henkilöstön suomen kielen taitoja S2-opetuksen kautta. Monilukutaidon kehittäminen nivoutuu osaksi kielen oppimista ja käyttöä. S2-opetuksessa hyödynnetään autenttisia tekstejä, selkokielisiä materiaaleja ja erilaisia lukustrategioita, jotka tukevat sekä kielen oppimista että monipuolisten tekstien ymmärtämistä. Yliopiston tutkimus- ja hanketoiminta täydentää monikielistä lukutaitotyötä muun muassa kotoutumiseen liittyvissä hankkeissa. Esimerkiksi **Mobile Futures -hanke (2021–2027)** tukee monikielisten aikuisten kielenkäyttöä, lukutaitoa ja osallisuutta yhteisöllisten toimintamuotojen avulla.

Oulun yliopisto vahvistaa yhdenvertaisuutta myös opiskelijoiden tukipalveluissa. **Oppimisen tuen ja hyvinvoinnin keskuksessa** tunnistetaan lukemisen haasteita, tarjotaan mahdollisuuksia lukivaikeuksien arviointiin sekä ohjataan lukemisen apuvälineiden ja saavutettavan pedagogiikan hyödyntämiseen. Toiminta tukee sekä opiskelijoiden hyvinvointia ja yhdenvertaisuutta että vahvistaa henkilöstön ohjaus- ja pedagogisia taitoja.

6.2 Oulun ammattikorkeakoulu (OAMK)

Oulun ammattikorkeakoulussa (OAMK) lukutaito ja monilukutaito nähdään osana työelämässä tarvittavaa asiantuntijuutta. Opetuksen tavoitteena on vahvistaa opiskelijoiden tiedonhankintakykyä, kriittistä ajattelua sekä valmiuksia hyödyntää ja arvioida tietoa erilaisissa oppimis- ja työelämäympäristöissä. Erilaisia tapoja oppia tuetaan monipuolisilla pedagogisilla menetelmillä, saavutettavalla ohjauksella sekä joustavilla ja yksilöllisillä oppimispoluilla. Opetussuunnitelmia kehitetään yhteistyössä opiskelijoiden, henkilöstön ja työelämän edustajien kanssa.

Kieli- ja viestintäopinnoissa opiskelijat harjoittelevat tiedonhakua ja sen arviointia, tulkintaa ja hyödyntämistä erilaisissa opiskelu- ja työelämätilanteissa. Erityisesti akateeminen lukutaito ja kriittinen tiedon käsittely ovat keskeinen osa opintoja, ja ne tukevat opiskelijoiden valmiuksia toimia asiantuntijoina muuttuvissa tietoympäristöissä.

Monilukutaidon kehittäminen läpäisee ammattikorkeakoulun kieli- ja viestintäopetuksen. Opiskelijat työskentelevät monenlaisten tekstien, kuvien, esitysten, digitaalisten aineistojen sekä eri kielillä tuotettujen viestien parissa. Opetus vahvistaa kirjallisen viestinnän taitoja, kriittistä lukutaitoa, medialukutaitoa sekä kykyä tulkita ja tuottaa tietoa erilaisissa työelämän ja yhteiskunnan viestintäympäristöissä. Myös suomi toisena kielenä (S2) -opetus tukee opiskelijoiden monilukutaitoa tarjoamalla mahdollisuuksia harjoitella tekstien ymmärtämistä, kielen käyttöä ja vuorovaikutusta erilaisissa tilanteissa.

Lukutaitotyössä huomioidaan saavutettavuus, yhdenvertaisuus ja yksilöllinen tuki. Opintojaksoja pyritään suunnittelemaan pedagogisesti saavutettaviksi, ja opiskelijoille tarjotaan ohjausta sekä erilaisia tukimuotoja, kuten tekstityöpajoja, S2-suomipajoja ja joustavia opintojärjestelyjä. Lukemisen ja kirjoittamisen haasteet sekä monikielisten opiskelijoiden tarpeet huomioidaan osana korkeakoulun ohjaus- ja opetuskäytäntöjä, jotta jokaisella opiskelijalla olisi mahdollisuus kehittää lukutaitoaan ja opiskella omista lähtökohdistaan käsin.

6.3 Eri toimijat mukana lukutaitotyössä

Korkeakoulujen oman opetuksen ja tukipalveluiden rinnalla opiskelijoiden monilukutaitoa, hyvinvointia ja osallisuutta vahvistavat monet kaupungin, järjestöjen ja kulttuurikentän toimijat. Tukea tarjoavat esimerkiksi Oulun kaupunginkirjasto, Oulun digitukiverkosto sekä erilaiset oppimisen, hyvinvoinnin ja kulttuurisen osallisuuden parissa toimivat yhdistykset ja yhteisöt.

Oulun kaupunginkirjasto ja **Oulun digitukiverkosto** tukevat tiedonhankinnan, kriittisen lukutaidon, medialukutaidon, tekoälylukutaidon sekä digitaalisen osallisuuden kehittymistä tarjoamalla aineistoja, ohjausta ja käytännön digitukea. Monikielisen kirjaston kokoelmat täydentävät palveluita tarjoamalla mahdollisuuksia lukemiseen ja kulttuurisisältöjen hyödyntämiseen myös eri kielillä.

Oppimisen ja hyvinvoinnin näkökulmasta tukea tarjoavat esimerkiksi **Erilaisten oppijoiden liitto ry** ja **Pohjoisen moninaiset oppijat ry**, jotka auttavat oppimisvaikeuksiin liittyvissä kysymyksissä. **Hyvän mielen talo ry** puolestaan vahvistaa opiskelijoiden hyvinvointia ja osallisuutta muun muassa kirjallisuus- ja kulttuurilähtöisten toimintamuotojen avulla.

Myös Oulun monipuolinen kirjallisuus- ja sanataidekenttä osallistuu korkeakouluopiskelijoiden omaäänisyyden tukemiseen. **Oulun kirjailijaseura ry**, **Huutomerkki ry** ja **Kellarikollektiivi ry** vahvistavat lukemisen, kirjoittamisen ja kirjallisuudesta käytävän keskustelun näkyvyyttä tarjoamalla avoimia tapahtumia, koulutuksia, työpajoja ja mahdollistamalla yhteisöllisiä kohtaamisia. Toiminta tukee luovan ilmaisun, kriittisen ajattelun ja kulttuurisen osallisuuden kehittymistä sekä tarjoaa opiskelijoille mahdollisuuksia osallistua aktiivisesti kirjalliseen kulttuuriin niin lukijoina, kirjoittajina kuin esiintyjinäkin. Sanataidetoimijat täydentävät korkeakoulujen lukutaitotyötä ja vahvistavat elinikäisen lukemisen ja kirjoittamisen edellytyksiä Oulussa niin suomeksi kuin muillakin kielillä.

6.4 Korkeakouluopiskelijoiden lukutaitotyölle asetetut tavoitteet

Korkeakouluopiskelijoiden lukutaitotyön tavoitteiden taustalla ovat Kansallinen lukutaitostrategia 2030, paikallisen lukutaitoverkoston näkemykset sekä kohderyhmää koskeva kyselyaineisto. Niiden pohjalta on määritelty yhteiset tavoitteet vuosille 2026–2030:

1. Syvällisen ja kriittisen lukutaidon vahvistaminen; lukutaidon eriytymisen ehkäisy
2. Monilukutaidon edistäminen
3. Lukuilon lisääminen

Korkeakouluopiskelijoiden lukutaitotyön tueksi on laadittu oma toimenpidetaulukko. Se avaa tavoitteiden asettamisen taustaa, kohderyhmän kehittämistarpeita sekä niitä tukevia toimenpiteitä. Toimenpiteet perustuvat lukutaitokumppaneiden yhteiseen valmistelutyöhön ja sitoutumiseen.

Ks. Ikäryhmäkohtaiset toimenpiteet 2026–2030:
ouka.fi/lukevinkaupunni/toimenpideohjelma

7 Työikäisten lukutaitotyö

Työikäisten lukutaitotyö rakentuu Oulussa koulutus- ja kotoutumispalveluiden, Oulun kaupunginkirjaston, digitukiverkostojen, kulttuuritoimijoiden ja järjestöjen sekä muiden toimijoiden muodostamasta kokonaisuudesta. Monilukutaidon vahvistaminen aikuisiässä nivoutuu arjen lukutaitoihin, työelämätaitoihin ja osallisuuteen sekä elinikäiseen oppimiseen.

7.1 Lukutaito osana kouluttautumista

Työikäisten lukutaitoa vahvistetaan osana ammatillista koulutusta ja aikuiskoulutusta. **Oulun seudun ammattioppilaitoksessa (OSAO)**, **Oulun palvelualan opistossa (OPAO)**, **PSK-Aikuisopistossa** ja **Suomen Diakoniaopistossa (SDO)** lukutaitoa vahvistetaan erityisesti työelämässä tarvittavien tekstilajien parissa mutta myös kieli- ja viestintäopinnoissa sekä suomi toisena kielenä (S2) -opetuksessa esimerkiksi uudelleen kouluttautumisen yhteydessä. Tuesta hyötyvien ja monikielisten opiskelijoiden tarpeisiin pyritään vastaamaan tarjoamalla kielitietoista opetusta, selkeäkielisiä materiaaleja sekä yksilöllistä ohjausta.

Oppilaitoksissa tuetaan lukutaitoa myös oppilaitoskirjastojen, lukukampanjoiden, lukupiirien, kirjavinkkausten ja muiden lukemiseen kannustavien keinojen avulla. Myös aikuisopiskelijoita tutustutetaan kirjasto- ja tietopalveluihin, ja heitä kannustetaan lukemaan sekä suomeksi että omalla äidinkielellä. Lisäksi lukutaitoa vahvistetaan luovien tekstien tuottamisen ja yhteisöllisen lukemisen sekä erilaisten mediasisältöjen parissa työskentelyn kautta.

7.2 Yhdenvertaisuus, tuki ja hyvinvoinnin edistäminen

Työikäisten lukutaitotyössä korostuvat myös erilaiset tukipalvelut ja yhteisölliset toimintamuodot, jotka täydentävät koulutussektorin tarjoamaa tukea ja tavoittavat aikuisia erilaisissa elämäntilanteissa. Tukea tarvitaan esimerkiksi peruslukutaidon kehittämisessä, suomen kielen oppimisessa, monilukutaidon vahvistamisessa sekä digitaalisten palvelujen ja toimintaympäristöjen hallinnassa.

7.2.1 Digituki ja kuntalaisviestintä

Yhä suurempi osa arjen asioinnista, tiedonhankinnasta ja yhteiskunnallisesta osallistumisesta tapahtuu digitaalisissa ympäristöissä. **Oulu10:n koordinoimaan digitukiverkostoon** kuuluvat organisaatiot tukevat työikäisten valmiuksia käyttää sähköisiä palveluja, hakea tietoa ja arvioida sisältöjä kriittisesti. Samalla ne vahvistavat digitaalista osallisuutta ja mahdollisuuksia toimia itsenäisesti muuttuvassa yhteiskunnassa.

Digitaalisten taitojen rinnalla myös saavutettava ja ymmärrettävä viestintä on keskeinen osa osallisuutta. **Oulun kaupungin viestintä** edistää selkeän kielen käyttöä kaupungin palveluissa, verkkosivuilla ja hallinnollisessa viestinnässä sekä tuottaa selkokielisiä materiaaleja eri kuntalaisryhmien tarpeisiin. Selkeä ja saavutettava viestintä tukee tiedon saavutettavuutta, palveluiden käyttöä ja yhdenvertaisia mahdollisuuksia osallistua yhteiskuntaan.

7.2.2 Erilaisten oppijoiden tukeminen

Työikäisten osallisuutta ja lukutaidon vahvistamista tukevat osaltaan **Suomen kielipolku SLI ry**, **Erilaisten oppijoiden liitto ry**, **Pohjoisen moninaiset oppijat ry**, **Kuurosokeat ry** sekä **Oulun kehitysvammaisten tuki ry** yhdessä muiden järjestöjen ja yhdistysten kanssa. Toiminnassa huomioidaan aikuisten erilaiset lähtökohdat ja tuen tarpeet sekä vahvistetaan arjessa, opinnoissa ja yhteiskunnallisessa osallistumisessa tarvittavia monilukutaitoja ja viestintätaitoja. Tavoitteita edistetään muun muassa selkokielen, vertaisoppimisen, keskusteluryhmien, yhteisöllisten tapahtumien sekä muiden saavutettavien ja osallistavien toimintamuotojen avulla. Toimenpideohjelman laatimishetkellä **Oulun kaupungin** työntekijöillä on mahdollisuus saada myös **työterveyshuollon** kautta tukea erilaisiin oppimis- ja lukivaikeuksiin.

7.2.3 Lukutaito osana hyvinvointia ja osallisuutta

Työikäisten lukutaitotyössä huomioidaan erilaisten elämäntilanteiden mukanaan tuomat tarpeet. Tämä näkyy mm. Oulun kaupungin hyvinvointisuunnitelman 2026–2029 sujuva arki ja varhainen tuki -painopisteessä, jossa lukutaito nähdään keskeisenä hyvinvoinnin ja osallisuuden perustana myös työikäisten ryhmässä. Monet toimijat osallistuvat hyvinvoinnin edistämistyöhön muun muassa **Työikäisten elämänkaariverkoston** kautta, joka koordinoi kaupungin ja järjestöjen yhteistyötä. Hyvinvointia, osallisuutta ja lukutaitoa vahvistaa osaltaan myös **Oulun kaupunginkirjasto** monipuolisilla palveluillaan ja aineistoillaan.

Oulun kaupunginkirjasto on työikäisten lukutaidon edistämisen keskeinen toimija. Kirjasto tarjoaa monipuolisia mahdollisuuksia lukemiseen, oppimiseen ja yhteisölliseen osallistumiseen muun muassa lukupiirien, kirjailijavierailujen, tapahtumien ja LUNA-mallin mukaisen toiminnan sekä saavutettavan lukutaitotyön kautta. Kirjasto luo matalan kynnyksen mahdollisuuksia lukukokemusten jakamiseen, uusien sisältöjen löytämiseen ja aktiiviseen osallistumiseen.

Lukutaidon edistämiseen ja hyvinvoinnin tukemiseen osallistuvat myös monet järjestöt ja

yhdistykset, kuten **Nuorten Ystävät ry:n klubitalo Pönkkä**, **Oulun seudun omaishoitajat ry**, **Hyvän mielen talo ry** ja **Oulun Reumayhdistys ry**. Näiden toimijoiden tarjoamassa toiminnassa lukutaito kytkeytyy hyvinvointiin, yhdenvertaisuuteen, osallisuuteen ja saavutettavaan viestintään. Tuki rakentuu matalan kynnyksen osallistumismahdollisuuksista, selkeistä ja saavutettavista materiaaleista, yksilöllisestä ohjauksesta, vertaistuesta sekä yhteisöllisestä toiminnasta, joka kannustaa lukemaan ja osallistumaan aktiivisesti.

Myös muut toimijat, kuten **ODL:n Yhdessä-toiminta** ja **Sateenkaariperheet ry** rakentavat yhteisöjä, joissa lukeminen, tiedon jakaminen, vertaistoiminta ja kohtaaminen vahvistavat osallisuutta sekä luovat mahdollisuuksia lukutaidon kehittymiselle. Lisäksi monet uskonnolliset yhteisöt osallistuvat lukutaidon edistämiseen. Esimerkiksi **Oulun Vapaaseurakunta** on edistänyt uskonnollisten tekstien kääntämistä romanikielelle.

7.2.4 Kotoutuminen ja suomen oppiminen

Kotoutumisen ja suomen kielen oppimisen näkökulmasta lukutaito on keskeinen väline osallisuuden, arjen toimijuuden ja yhteiskuntaan kiinnittymisen vahvistamisessa. Oulussa aikuisille maahan muuttaneille suunnattuun lukutaitotyöhön osallistuu useita toimijoita.

Valtion ylläpitämässä Oulun vastaanottokeskuksessa tarjotaan lukemaan oppimisen ohjausta ja suomen alkeiden opetusta, ja lukutaitoa harjoitellaan erityisesti arjen tilanteisiin liittyvien tekstien ja tilanteiden kautta. **Villa Victor** puolestaan tarjoaa niin ikään maksutonta ja matalan kynnyksen suomen kielen opetusta, jossa hyödynnetään selkokielisiä ja autenttisia tekstejä sekä tuetaan kielenoppimisen lisäksi monilukutaitoa, työelämään kiinnittymistä ja sosiaalisia verkostoja. **Vuolle-opistossa** lukutaitoa tuetaan osana vapaan sivistystyön lukutaitokoulutuksia ja aikuisten perusopetusta, joissa huomioidaan joustavasti erilaiset koulutus- ja oppimistaustat sekä tuetaan monilukutaidon kehittymistä osana elinikäistä oppimista. **Luetaan yhdessä -verkosto** puolestaan edistää kulttuurien välistä vuoropuhelua ja opettaa suomea vapaaehtoisten voimin, ja **Vapaaehtoistoiminnalla yhdenvertaiseen osallisuuteen -hanke (2025–2027)** edistää suomen taitoja mm. lukupiiritoiminnassaan.

ODL:n Yhdessä-toiminta täydentää kokonaisuutta tukemalla maahan muuttaneiden hyvinvointia, arjenhallintaa, vuorovaikutustaitoja, yhteisöihin kiinnittymistä ja osallistumismahdollisuuksia, jotka luovat edellytyksiä myös lukutaidon ja kielitaidon vahvistumiselle. Myös kaupungin sivistys- ja kulttuuripalveluiden ja BusinessOulun yhteinen **International House Oulu** -konsepti järjestää neuvontaa ja valmennuksia maahan muuttaneille sekä sitä harkitseville.

Oulun kaupunginkirjasto puolestaan tarjoaa suomen kielen oppimista tukevia aineistoja, kuten S2-oppikirjoja ja -äänitteitä, sanakirjoja sekä selkokielisiä materiaaleja, jotka tukevat sekä kielitaidon että lukutaidon kehittymistä. Kirjaston palveluita täydentää Monikielinen kirjasto, jonka laajat siirtokokoelmat mahdollistavat lukemisen ja kulttuurisisältöjen hyödyntämisen myös omalla äidinkielellä.

7.3 Kulttuuri- ja sanataidetoiminta

Oulun kirjallisuus- ja sanataideyhteisöt täydentävät kaupungin lukutaitotyötä tarjoamalla aikuisille monipuolisia mahdollisuuksia kehittää lukemisen, kirjoittamisen ja tekstien tulkinnan taitoja. **Oulun kirjailijaseura ry**, **Huutomerkki ry** ja **Kellarikollektiivi ry** vahvistavat sanataiteen ja kirjallisuuden näkyvyyttä, lukuharrastusta ja osallisuutta järjestämällä tapahtumia, työpajoja, keskustelutilaisuuksia ja esiintymismahdollisuuksia, jotka tavoittavat sekä harrastajia että ammattilaisia. Samalla Oulun kirjailijaseura tukee kirjailijoiden ja muiden sanataiteen ammattilaisten työtä, ammatillista kehittymistä ja verkostoitumista. Yhteisöllinen ja saavutettava toiminta edistää monilukutaitoa, kulttuurista osallisuutta ja hyvinvointia sekä kannustaa aikuisia toimimaan aktiivisina lukijoina, kirjoittajina ja sanataiteen kokijoina.

7.4 Työikäisten lukutaitotyölle asetetut tavoitteet

Työikäisten lukutaitotyön tavoitteiden taustalla ovat Kansallinen lukutaitostrategia 2030, paikallisen lukutaitoverkoston näkemykset sekä kohderyhmää koskeva kyselyaineisto. Niiden pohjalta on määritelty yhteiset tavoitteet vuosille 2026–2030:

1. Monipuolisen lukutaidon tukeminen: peruslukutaito, digitaidot ja kriittinen lukutaito
2. Lukuilon lisääminen
3. Yhdenvertaisuuden vahvistaminen: saavutettavuus ja selkeäkielisyys

Työikäisten lukutaitotyön tueksi on laadittu oma toimenpidetaulukko. Se avaa tavoitteiden asettamisen taustaa, kohderyhmän kehittämistarpeita sekä niitä tukevia toimenpiteitä. Toimenpiteet perustuvat lukutaitokumppaneiden yhteiseen valmistelutyöhön ja sitoutumiseen.

Ks. Ikäryhmäkohtaiset toimenpiteet 2026–2030:
ouka.fi/lukevinkaupunni/toimenpideohjelma

8 Ikäihmisten lukutaitotyö

Hyvä lukutaito kytkeytyy ikäihmisillä vahvasti hyvinvointiin, osallisuuteen ja mahdollisuuksiin toimia itsenäisesti arjessa. Erityisesti digitaalinen lukutaito, terveyslukutaito, tiedon arviointi sekä valmiudet käyttää erilaisia palveluja ja viestintäkanavia korostuvat yhteiskunnan digitalisoituessa. Samalla lukeminen, tiedonhankinta ja median käyttö sekä erilaiset viestintävälineet tukevat aktiivista toimijuutta, yhteisöllisyyttä sekä yhteydenpitoa läheisiin.

Oulussa ikäihmisten lukutaidon vahvistaminen nähdään osana elinikäistä oppimista, yhdenvertaisuutta ja ikäystävällisen kaupungin rakentamista. Tavoitteena on, että jokaisella ikäihmisellä on mahdollisuus ylläpitää ja kehittää lukutaitoaan omista lähtökohdistaan käsin sekä saada tarvitsemansa tuki muuttuvassa toimintaympäristössä. Tätä tavoitetta edistetään kaupungin palvelujen, kirjaston, digitukitoimijoiden, järjestöjen, yhdistysten sekä muiden ikäihmisten parissa toimivien tahojen yhteistyöllä. Lukutaitotyön keskiössä ovat arjen toimijuuden vahvistaminen, lukemisen ilon ylläpitäminen sekä saavutettavien osallistumismahdollisuuksien turvaaminen.

8.1 Saavutettava viestintä ja digitaalinen osallisuus

Oulun kaupungin viestintä tukee ikäihmisten yhdenvertaisia mahdollisuuksia saada tietoa, käyttää palveluita ja osallistua yhteiskuntaan panostamalla saavutettavaan ja selkeään viestintään sekä selkokielisten sisältöjen kehittämiseen. Selkeä ja ymmärrettävä viestintä vahvistaa kuntalaisten mahdollisuuksia löytää tietoa, hyödyntää palveluita itsenäisesti ja toimia aktiivisina yhteisön jäseninä erilaisissa elämäntilanteissa.

Selkeän viestinnän lisäksi ikäihmisten lukutaidon edistämisessä korostuvat monilukutaidon sekä digitaalisessa yhteiskunnassa toimimisen valmiuksien tukeminen. Oulussa näitä tavoitetta edistetään monin tavoin esimerkiksi **Oulun digitukiverkostossa**, **Oulun kaupunginkirjastossa**, **Caritas-säätiön DigiJelppari-** sekä **ODL:n Yhdessä-toiminnassa**. Lisäksi **OnniTV:lla** on ohjelmatarjontaa, joka ulottaa digiopastussisällöt kotiin.

Toimijat vahvistavat ikäihmisten digi-, tiedonhaku- ja medialukutaitoja sekä tukevat sähköisten palvelujen käyttöä ja digitaalista asiointia. Tavoitteena on parantaa valmiuksia arvioida tiedon luotettavuutta, hyödyntää erilaisia tietolähteitä ja osallistua yhdenvertaisesti yhteiskunnan toimintaan. Erityistä tukea kohdennetaan niille, joilla on haasteita digitaalisten palvelujen käyttöönotossa tai saavutettavien tiedonhankinnan ja lukemisen tapojen hyödyntämisessä.

8.2 Yhdistysten, yhteisöjen ja kulttuuritoimijoiden tuki

Ikäihmisten lukutaitotyössä tuen tarpeet voivat liittyä esimerkiksi aistitoimintojen muutoksiin, muistisairauksiin sekä oppimisvaikeuksiin ja kielenkehityshäiriöihin. Oulussa näihin tarpeisiin vastaavat **Suomen kielipolku SLI ry**, **Erilaisten oppijoiden liitto ry**, **Pohjoisen moninaiset oppijat ry**, **Kuurosokeat ry** ja **Oulun kehitysvammaisten tuki ry** sekä muut järjestö- ja yhdistystoimijat. Saavutettavat toimintamuodot, selkokieli, vertaisoppiminen ja yhteisölliset kohtaamiset tukevat ikäihmisten lukutaitoa, monilukutaitoa ja viestintätaitoja sekä vahvistavat mahdollisuuksia hyödyntää palveluita, osallistua yhteisöihin ja ylläpitää aktiivista toimijuutta.

Kaupungin ja järjestöjen yhteistyötä koordinoidaan muun muassa **Ikäihmisten elämänkaariverkoston** kautta. Lukutaitoa, osallisuutta ja hyvinvointia vahvistetaan monipuolisessa yhteisötyössä. **Hyvän mielen talo ry** tarjoaa kirjallisuuteen ja kulttuuriin liittyvää toimintaa sekä matalan kynnyksen kohtaamisia. **Oulun seudun omaishoitajat ry** tukee omaishoitajien hyvinvointia ja osallisuutta muun muassa kirjallisuuspiirien, selkokielisten ja monikielisten materiaalien sekä sanataidetoiminnan keinoin. **Oulun Reumayhdistys ry** ja **Oulun seniorit ry** ylläpitävät lukuharrastusta ja yhteisöllisyyttä lukupiiritoiminnalla, ja **Oulun seudun senioriopettajat ry** edistää toiminnassaan selkokielisyyttä ja yhdenvertaisia osallistumismahdollisuuksia. **Oulun Eläkkeensaajat ry:n Ikäihmisten olohuone** -toiminnassa vahvistetaan medialukutaitoa ja keskustellaan ajankohtaisista aiheista sekä tutustutaan digitaalisiin ja saavutettaviin lukemisen tapoihin. **MLL:n Pohjois-Suomen piirin Lukumummit ja -vaarit** puolestaan tarjoaa ikäihmisille mahdollisuuden toimia aktiivisina lukutaidon edistäjinä ja lukevan aikuisen malleina alakouluissa.

Myös kirjallisuus- ja sanataidetoiminta tukee lukutaidon ylläpitämistä läpi elämän. **Oulun kirjailijaseura ry**:n, **Huutomerkki ry**:n ja **Kellarikollektiivi ry**:n kaikille avoin ja kaikenikäisille suunnattu toiminta tarjoaa myös ikäihmisille mahdollisuuksia etsiytyä kirjallisuuden ja sanataiteen äärelle. Kirjallisuustapahtumat, keskustelut, työpajat ja yhteisöllinen sanataide tukevat kykyä tulkita erilaisia tekstejä muuttuvassa ajassa, laajentavat sanavarastoa ja edistävät luovaa kielenkäyttöä sekä vahvistavat kulttuurista osallisuutta ja yhteisöllisyyttä.

Myös **Oulun kaupunginkirjasto** on merkittävä ikäihmisten lukemisen ja lukuharrastuksen edistäjä. Kirjasto tarjoaa monipuolisesti kirjailijavierailuja, lukupiirejä, tapahtumia ja muuta yhteisöllistä toimintaa, jotka kannustavat lukemaan, jakamaan lukukokemuksia sekä osallistumaan kirjallisuudesta käytävään keskusteluun. Esimerkiksi Väsyneiden lukupiiri tarjoaa mahdollisuuden osallistua kirjallisuuskeskusteluihin yhteisöllisessä ja kannustavassa ilmapiirissä. Kirjaston monikielisiä aineistoja täydentävät Monikielisen kirjaston siirtokokoelmat. Yhteistä näille toimintamuodoille on lukemisen, kulttuurisen osallisuuden, yhteisöllisyyden ja elinikäisen oppimisen vahvistaminen. Ne tukevat lukutaidon ylläpitämistä osana arkea sekä tarjoavat mielekkäitä mahdollisuuksia osallistua, oppia uutta ja kohdata muita.

8.3 Kotiin ulottuva lukutaitotyö

Ikäihmisten lukutaitoa, osallisuutta ja mielen hyvinvointia vahvistetaan myös palveluilla, jotka tuovat kirjallisuuden ja virikkeellisen sisällöt kotiin. **Oulun kaupunginkirjaston kotipalvelu** turvaa kirjastoaineistojen saavutettavuuden niille, jotka eivät voi asioida kirjastossa itsenäisesti esimerkiksi sairauden tai toimintakyvyn heikentymisen vuoksi. Palvelu ylläpitää lukuharrastusta ja mahdollistaa erilaisten aineistojen, kuten ääni- ja selkokirjojen sekä monikielisten materiaalien käytön yksilöllisten tarpeiden mukaisesti. Kirjaston kotipalvelu tekee yhteistyötä myös monien palvelutalojen kanssa monipuolistaen asumisyksiköiden lukutaitotoimintaa.

Kotona tapahtuvaa lukutaitotyötä täydentää **OnniTV**, joka tukee ikäihmisten monilukutaitoa, kielellisiä valmiuksia ja digitaalista osaamista saavutettavien televisio- ja verkkosisältöjen avulla. Tekstitykset, arjen tietoiskut, aivojumpat, digiopetus sekä sanataidesisällöt vahvistavat luetun ymmärtämistä, tiedon jäsentämistä ja osallisuutta. Selkeä, rauhallisesti etenevä ja monikielinen ohjelmatarjonta tukee myös lukivaikeuksien kanssa eläviä sekä eri kielitaustoista tulevia katsojia. Ruotsin- ja saamenkielinen ohjelmatarjonta vahvistaa kielellistä saavutettavuutta ja mahdollisuuksia osallistua omalla äidinkielellä. Sekä kaupunginkirjaston kotipalvelu että OnniTV edistävät ikäihmisten yhdenvertaisia mahdollisuuksia lukemiseen, tiedonsaantiin, kulttuurisiin sisältöihin ja osallisuuteen riippumatta toimintakyvystä tai mahdollisuuksista käyttää kodin ulkopuolisia palveluja.

8.4 Kotoutuminen ja suomen oppiminen

Maahan muuttaneiden ikäihmisten lukutaidon, kielitaidon ja osallisuuden vahvistaminen edellyttää saavutettavia ja elämäntilanteisiin sopivia tukimuotoja. **Valtion ylläpitämä Oulun vastaanottokeskus**, **Villa Victor** ja **Vuolle-opisto** tukevat suomen kielen oppimista ja monilukutaidon edistymistä tarjoamalla opetusta ja ohjausta erilaisista lähtökohdista tuleville oppijoille. Myös **Oulun kaupunginkirjasto** tukee suomen kielen oppimista tarjoamalla S2-oppikirjoja ja -äänitteitä, sanakirjoja sekä selkokielisiä aineistoja, jotka vahvistavat sekä kielitaitoa että lukutaitoa. Kirjaston monikielisiä aineistoja täydentää Monikielinen kirjasto, jonka laajat siirtokokoelmat mahdollistavat lukemisen ja kulttuurisisältöjen hyödyntämisen myös omalla äidinkielellä.

Luetaan yhdessä -verkosto puolestaan edistää suomen kielen oppimista vapaaehtoistoiminnan kautta, ja **Vapaaehtoistoiminnalla yhdenvertaiseen osallisuuteen -hanke (2025–2027)** tukee maahan muuttaneiden osallisuutta ja kotoutumista mm. lukupiiritoiminnalla. **ODL:n Yhdessä-toiminta** vahvistaa hyvinvointia, arjenhallintaa, vuorovaikutustaitoja ja yhteisöllistä osallistumista, kun taas **International House Oulu** tarjoaa maahan muuttaneille tai sitä harkitseville neuvontaa ja valmennuksia. Yhdessä nämä toimijat tukevat ikäihmisten mahdollisuuksia kotoutua ja toimia aktiivisesti yhteisöissä ja osana suomalaista yhteiskuntaa.

8.5 Ikäihmisten lukutaitotyölle asetetut tavoitteet

Ikäihmisten lukutaitotyön tavoitteiden taustalla ovat Kansallinen lukutaitostrategia 2030, paikallisen lukutaitoverkoston näkemykset sekä kohderyhmää koskeva kyselyaineisto. Niiden pohjalta on määritelty yhteiset tavoitteet vuosille 2026–2030:

1. Lukuilon lisääminen: yhteisöllisyyden ja hyvinvoinnin edistäminen
2. Saavutettavuuden ja selkeäkielisyyden huomioiminen palveluissa ja viestinnässä
3. Digitaitojen ja kriittisen lukutaidon edistäminen

Ikäihmisten lukutaitotyön tueksi on laadittu oma toimenpidetaulukko. Se avaa tavoitteiden asettamisen taustaa, kohderyhmän kehittämistarpeita sekä niitä tukevia toimenpiteitä. Toimenpiteet perustuvat lukutaitokumppaneiden yhteiseen valmistelutyöhön ja sitoutumiseen.

Ks. Ikäryhmäkohtaiset toimenpiteet 2026–2030:
ouka.fi/lukevinkaupunni/toimenpideohjelma

LÄHTEET

European Comission. 2025. **Digital Competence Framework (DigComp 3.0).** https://joint-research-centre.ec.europa.eu/scientific-activities/key-competences-lifelong-learning/digital-competence-framework-digcomp/digcomp-30_en

Heikkilä, Riie. 2024. **Miksi lakkasimme lukemasta? Sosiologinen tulkinta lukemisen muutoksesta.** Gaudeamus.

Leino, K., Sirén, M., Nissinen, K. & Puhakka, E. 2021. **Puoli tuntia lukemista: kansainvälinen lasten lukutaitotutkimus (PIRLS 2021).** https://jyx.jyu.fi/jyx/Record/jyx_123456789_86985#

Opetushallitus. 2021. **Kansallinen lukutaitostrategia 2030.** https://www.oph.fi/fi/tilastot-ja-julkaisut/julkaisut/ kansallinen-lukutaitostrategia-2030

Opetushallitus. 2026. **Lukutaitotyön sanasto.** https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/Lukeva_kunta_Lukutaito_PRINT%20%281%29.pdf

Opetus- ja kulttuuriministeriö. 2026. **Kansalliset ja medialukutaidon ja mediakasvatuksen linjaukset.** https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/items/c8a22ce3-cd75-46e6-b6b9-b92ec9c04add

Opetus- ja kulttuuriministeriö. 2026. **Peruskoulu 2045: Elämää varten : Visio suomalaiselle peruskoululle.** https://okm.fi/julkaisu?pubid=URN:ISBN:978-952-415-029-3

Opetus- ja kulttuuriministeriö. 2026. **PISA 2025 ensituloksia.** https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/items/d095ef21-3914-46b3-940d-f8d6e09508c0

Oulun kaupunki. 2026. **Hyvinvointisuunnitelma 2026–2029.** https://www.ouka.fi/hyvinvoinnin-edistaminen/hyvinvointisuunnitelmat

Oulun kaupunki. 2024. **Oulu oivaltaa -sivistysohjelma 2024–2027.** https://www.ouka.fi/sivistysohjelma

Oulun kaupunki. 2026. **Pohjoisen loiste! – Oulu 2035 -kaupunkistrategia.** https://www.ouka.fi/oulun-kaupunkistrategia

LIITE

Lukutaidon edistäjät – löydä oma roolisi!

Millainen lukutaidon edistäjä sinä olet? Oletko innostaja, tiedonjakaja, suunnannäyttäjä vai kenties tarinankertoja? Tai ehkä vähän näitä kaikkia! Kymmenen lukutaidon edistäjää tekee näkyväksi lukutaitotyön moninaisuuden ja muistuttaa, että lukutaitoa voi tukea monella tavalla. Yhteinen viesti on yksinkertainen: lukutaito vahvistuu, kun mahdollisimman moni löytää oman tapansa osallistua.

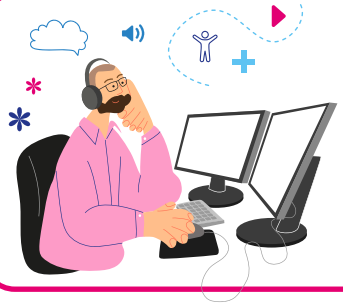
1. Suunnannäyttäjä

- huolehtii, että lukutaito näkyy päätöksenteossa ja suunnitelmissa
- varaa aikaa, rahaa ja muita resursseja lukutaitotyöhön
- ymmärtää lukutaidon merkityksen hyvinvoinnille ja osallisuudelle
- tukee pitkäjänteistä yhteistyötä

2. Yhteistyön rakentaja

- tekee yhteistyötä muiden toimijoiden kanssa ja osallistuu tilaisuuksiin
- huomioi kohderyhmän tarpeet
- kokeilee rohkeasti uusia toimintatapoja
- viestii omasta toiminnastaan ja seuraa aktiivisesti muiden toimijoiden kuulumisia

3. Saavutettavuuden mahdollistaja

- huomioi eri kielet, taustat ja tarpeet
- muokkaa tiedosta saavutettavaa (selkeä kieli, sanastot, monikielisyys)
- tukee erilaisia lukemisen muotoja (kuva, ääni, video)
- luo matalan kynnyksen mahdollisuuksia lukemiseen

4. Asiantuntija

- edistää monilukutaitoa, digitaitoja ja kirjallisuudentuntemusta
- huolehtii aineistojen ja materiaalien monipuolisuudesta, monikielisyydestä ja monikanavaisuudesta
- opastaa tiedonhankinnassa ja edistää kriittistä lukutaitoa
- ohjaa erilaisten medioiden ymmärtämiseen ja tekemiseen

5. Pedagogi

- opettaa ikätasoisesti luku- ja kirjoitustaitoja sekä kriittistä ajattelua
- vahvistaa monilukutaitoa ja digitaitoja
- ohjaa monipuoliseen tekstien tulkintaan ja tuottamiseen eri tiedonaloilla
- edistää kielitietoisuutta, luovuutta ja kaikkien oppijoiden osallisuutta

6. Tiedonjakaja

- kertoo lukutaidon merkityksestä
- kannustaa käyttämään omaa äidinkieltä muiden kielten lisäksi
- jakaa lukutaitovinkkejä ja muiden tuottamia materiaaleja
- auttaa löytämään kirjaston ja muiden toimijoiden palvelut

7. Tarinankertoja

- luo, kertoo ja jakaa tarinoita eri tavoin
- elävöittää tekstejä ääneen lukemisella, loruttelulla, dramatisoinnilla tai musisoinnilla
- luo elämyksiä sanojen, äänen, kuvien ja muiden ilmaisukeinojen avulla
- vahvistaa ymmärrystä kielen ja kulttuurin suhteesta

8. Innostaja

- puhuu lukemisesta innostavasti
- vinkkaa kirjoja, lehtiä, e-aineistoja tai pelejä
- tekee ympäristöistä lukemaan houkuttelevia
- järjestää lukemiseen ja mediaan liittyviä tapahtumia tai ohjaa niiden pariin

9. Lukuystävä

- lukee, kuuntelee tai tutkii erilaisia tekstejä yhdessä toisen kanssa
- keskustelee luetusta, kuullusta tai koetusta
- auttaa toista ymmärtämään uusia sanoja ja oppii samalla itsekin uutta
- tuo lukuhetkien, lukupiirien tai kaverivinkkauksien pariin

10. Esikuva

- on lukevan aikuisen, kaverin tai julkisen esikuvan malli
- näyttää omalla esimerkillään, että lukeminen on luonteva osa elämää
- on kiinnostunut kirjoista ja erilaisista mediateksteistä
- keskustelee lukemisesta myönteisesti

Lukutaitotyön sanasto

Kielitietoinen lukutaitotyö

Kielitietoinen lukutaitotyö lähtee ajatuksesta, että tekstejä ei voi ymmärtää ilman kieltä. Siksi on tärkeää pysähtyä sanojen, käsitteiden, lauserakenteiden ja tekstilajien äärelle. Lisäksi tulee tunnistaa, että tekstien ymmärtämiseen ja tulkitsemiseen vaikuttavat oppilaan oma äidinkieli ja opitut ja opeteltavat kielet. Kielitietoinen lukutaitotyö korostaa omaa äidinkieltä identiteetin perustana. Oma äidinkieli on usein se kieli, jolla ihminen ajattelee ja ilmaisee itseään syvällisimmin. Kun lapsen tai aikuisen mahdollisuutta lukea myös omalla kielellään tuetaan ja arvostetaan, lukuinto lisääntyy ja lukutaito kehittyy. Monikielisyys ei ole este lukutaitotyölle, vaan sen voimavara.

Kriittinen lukutaito

Kriittinen lukutaito tarkoittaa kykyä ymmärtää, tulkita, arvioida ja tarvittaessa kyseenalaistaa erilaisia sisältöjä – tekstejä, kuvia, videoita, uutisia, mainoksia, someviestejä, tilastoja ja myös tekoälyn tuottamaa materiaalia. Se tarkoittaa ymmärrystä siitä, että kaikilla teksteillä ja viesteillä on omat tarkoitusperänsä. Se on myös taitoa pysähtyä, kysyä oikeita kysymyksiä ja arvioida, mistä tieto on peräisin, miksi se on tehty ja miten sitä kannattaa käyttää. - - Kriittinen lukutaito tarkoittaa myös sitä, että lukija osaa tunnistaa disinformaation, harhaanjohtavan sisällön ja tahattomasti virheellisen tiedon ja osaa sekä suojautua niiltä että pidättäytyä jakamasta tietoja eteenpäin.

Monilukutaito

Monilukutaito tarkoittaa kykyä ymmärtää ja tulkita erilaisia viestejä ja sisältöjä, joita nyky-yhteiskunnassa kohdataan. Teksteihin kuuluvat kuvien, videoiden, graafien, uutisten, mainosten, sosiaalisen median, digitaalisten sisältöjen ja myös tekoälyn tuottamien viestien lukeminen ja arvioiminen. Myös ns. perinteisten kirjoitettujen tekstien luku- ja kirjoitustaito ovat osa monilukutaitoa, mutta eivät yksin riittävä. Ihmisellä on siis oltava valmiudet hahmottaa monenlaisia merkityksiä eri ympäristöissä, tunnistaa, miten sisältö rakentuu ja mihin se pyrkii vaikuttamaan, tuottaa itse monimediaista sisältöä ja ilmaista itseään.

Saavutettavuus

Saavutettavuudella tarkoitetaan, että lukeminen ja sen oppiminen on mahdollistettava kaikille vammasta, sairaudesta tai muista rajoitteista huolimatta. Saavutettavuuden toteutuminen tarkoittaa monenlaisten tuen resurssien määrittämistä niin kirjastossa, koulutuksessa kuin palveluiden ja sisältöjen selkeydessä. - - Luettavien sisältöjen tulee olla ymmärrettäviä ja helposti lähestyttäviä kaikille, myös erityistä tukea tarvitseville, ikääntyneille tai kognitiivisia haasteita kohtaaville. Joillekin yleiskieli ei ole riittävän saavutettavaa, vaan tarvitaan selkokieltä sisältöjen ymmärtämisen tueksi. Joku puolestaan saattaa kaivata lukemisen tueksi sähköisen kirjan tarjoamia mahdollisuuksia, äänikirjoja, tekstin korostusominaisuutta tai mahdollisuutta lukea ja kuunnella samanaikaisesti.

Lähde: Opetushallitus. 2026. Lukutaitotyön sanasto.

